

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste Instituut
Õppekava: Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Kristiina Vijard
ÕPPERADA “OKKAKÕ JUUSK MÜÜDÄ KÜLÄ” KUI ÕPPEVAHEND PUIGA
LASTEAIA SIILIKE 6-7AASTASTELE LASTELE
Juhendaja: Loodusteaduste didaktika lektor Marianne Olbrei

Tartu 2017

Resümee

Õpperada “Okkakõ juusk müüda külä” kui õppevahend Puiga lasteaia Siilike 6-7aastastele lastele

Bakalaureusetöö eesmärk on koostada õpperada “Okkakõ juusk müüda külä” ja õpperajal tegevuste läbiviimiseks õppematerjal, mis sisaldab vaatluspunktide kirjeldusi, töölehti ning teemakohaseid murdesõnu. Võrumaal lasteaias Siilike väärtustatakse kohalikku kultuuri ja sellega seoses ka murdesõnade kasutamist. Esimeses osas on kirjeldatud õueõpet, õpperada ja konkreetsemalt kirjeldatud antud õpperaja vaatluspunktide sisu. Metoodika osas on kirjeldatud tegevusuuringu käigus läbi viidud uurimisprotsessi, valimit, tulemusi ja arutelu. Uurimisinstrumentidena kasutati tegevuste vaatlust, kahele eksperdile suunatud ankeetküsitlust ja poolstruktureeritud paarisintervjuud, mis viidi läbi lastega. Uuringutulemused näitasid, et koostatud õppematerjal on kasulik ja sisukas ning välja toodud kitsaskohad kõrvaldati.

Võtmesõnad: õuesõpe, õpperada, 6-7aastased lapsed, tegevusuuring, murdesõnad.

Abstract

Study trail named “Okkakõ juusk müüda külä” for 6-7 year old children who attend at Puiga kindergarten called Siilike

The aim of this bachelor's thesis is to create a study trail called “Okkakõ juusk müüda külä” and the guidance materials for teachers, that include worksheets and Võrumaa dialect words. Puiga kindergarten Siilike values local culture and using the Võrumaa dialect in kindergarten. In the first part of the thesis it describes outdoor studying, study trail and descriptions of the observation points. Methodology includes the parts of this certain action research, like sample, process, results and discussion. The research instruments were survey, questionnaire for teachers and a semi-structured interview with children. The results showed that the guidance materials are helpful and comprehensive and corrections were made upon the recommendations.

Keywords: outdoor studying, study trail, 6-7 year old children, action research, dialect

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract	2
Sissejuhatus.....	5
Õuesõpe.....	6
Õpperada õppevahendina	7
Õpperaja koostamisel arvesse võetud põhimõtted	8
Lõimitud õppevaldkonnad.....	8
Valdkond “Keel ja kõne”	9
Valdkond “Mina ja keskkond”	9
Õpperajale õppematerjali koostamine.....	9
Õpperaja “Okkakõ juusk müüda küla” lühikirjeldus ja eesmärgid	10
1. Vaatluspunkt “Okkakõ opp liikumissäädüsi”	10
2. Vaatluspunkt “Okkakõ taht kah süvväq”	11
3. Vaatluspunkt “Prügükastiq um ineimistele”	11
4. Vaatluspunkt “Okkakõsõl om kah sõpro”	11
5. Vaatluspunkt “Okkakõsõ meelüs elokotus”	12
6. Vaatluspunkt “Okkakõ taht kah juvvaq”	12
7. Vaatluspunkt “Okkakõsõ kāküs”	12
Töö eesmärk ja uurimisküsimused.....	13
Metoodika	13
Valim.....	13
Andmekogumismeetodid	14
Uurimuse protseduur	15
Tulemused	17
Kuidas toetab õppematerjal koolieelse lasteasutuse õpetajal õpperaja läbiviimist?.....	17
Kuidas hindavad eksperdid õppevahendit?	17
Missuguseid muudatusi soovitavad eksperdid antud õpperajas, tööjuhendites ja töölehtedes läbi viia?	18
Mis lastele õpperaja puhul meeldis ja mida nad muudaksid?	18
Arutelu.....	19
Praktiline väärtus	21

Töö piirangud ja soovitusel tuleviku osas	21
Tänuõnad	22
Autoorsuse kinnitus.....	22
Kasutatud kirjandus	23
Lisamaterjalide kasutatud kirjandus	26
Lisad	

Sissejuhatus

Läbi aegade on kasutatud erinevaid õppemeetodeid, kuid kindlalt on väikelaste õpetamises püsima jäänud kodakoha looduses kogemuste saamise toel õppimine. Saadud kogemused aitavad kaasa tunnetus-ja õpioskuste, enesekohaste ning sotsiaalsete oskuste arengule, millest saab järeldada, et lapsed õpivad looduses ka ilma kindlate juhusteta, kuid õpetajate poolt suunatult on võimalik õppekavas esitatud eesmärgid efektiivsemalt saavutada (Bilton & Waters, 2017). Looduskeskkonnas viibides ja lapsi suunates õpitakse tundma ümbritsevat maailma, läbi loodusnähtuste märkamise (Laasik, Liivik, Täht, & Varava, 2009), mis on osa õppekava eesmärkidest. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011) toob välja, et laps teab oma rolli ühiskonnas, märkab ja väärtustab end ümbritsevat keskkonda. Ümbritsevat keskkonda saab tundma õppida õues õppimisel.

Üks esimesi Eesti õues õppimise väärtustajatest, Johannes Käis, toob välja, et ümbritseva keskkonna paremaks mõistmiseks tuleb lastele suunatud õppetöös kavandada lähtuvalt lapsepärasusest ja elulähedusest. Eluläheduse all on mõeldud õppe seost lapse kodu, kodukoha keskkonna ja selle vaatlusega, vaatlusobjekti näitena on välja toodud aastaegade vaheldumine (Käis, 1989). Lapse kodukohaga on seotud kodukandi keel, kultuur ja selle säilitamine, mis on Puiga lasteaia, nimega “Siilike” üheks eesmärgiks (Siilikese lasteaia õppekava, 2016). Täpsemalt on Siilikese lasteaia õppekavas (2016) välja toodud keelelise murraku, rahvaloomingu ja omakultuuri väärtustamine.

Kodukoha kultuuri ja ümbritseva looduse tundma õppimiseks on hea kasutada õpperadu, mis on loodud kindla eesmärgi toel ja koosnevad erinevatest teemakohastest vaatluspunktidest, mis lihtsustavad õppekasvatustööd (Eilart, 1986; Kalamees & Kont, 2006). Lähtuvalt eelnevast on koostatud õpperada seostatud kahe õppevaldkonnaga: “Keel ja kõne” ning “Mina ja keskkond” (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Valdkonna “Keel ja kõne” eesmärkidest ja Siilikese lasteaia õppekavale (2016) toetudes on õpperaja üheks eesmärgiks kodukoha keele ehk murdesõnade kasutamine. Murdesõnad on antud juhul Võrumaa murrakust lähtuvalt võetud, mis on ajalooliselt olnud ka kirjakeelena kasutusel 17. sajandi algusest 19. sajandi keskpaigani (Võro kiil ja kultuur, 2000). Võrumaa murrak on Siilikese lasteaiale, kui kodukohale iseloomulik kõneviis.

Uurimisprobleem kujunes välja autori ja Siilikese lasteaia õppekava eesmärkidest, väärtustada ning säilitada kodukoha keelelist kultuuri, lähtuvalt. Kuna Siilikese lasteaial polnud õpperada, nähti võimalust luua abistav õppematerjal, mis seostati lasteaia nimest tulenevalt siiliga. Tööle seatud eesmärgid on seostatud uurimisprobleemiga ja nendeks on:

koostada õpperada “Okkakõ juusk müüdä külä” ja õpperajal tegevuste läbiviimiseks õppematerjal, mis sisaldab vaatluspunktide kirjeldusi, töölehti ning teemakohaseid murdesõnu. Õppematerjali kvaliteedi tagamiseks kaasatakse eksperte, sest hästi koostatud juhendid on õpetajale abiks (Karagöz & Saka, 2015).

Õuesõpe

Erinevad autorid on väljendanud vajadust õuesõppe järele lasteaiaaas. Sellegipoolest, pole seda ühe kindla definitsiooni alusel kirjeldatud. Näiteks on välja toodud, et õuesõpe võimaldab lastel tutvuda keskkonnaga ja anda sellele väärtuse. Kui lastel on juba varajases eas võimalus olla loodusega lähedases kontaktis, siis mõistavad nad paremini selle olulisust ja nende silmis kasvab selle väärtus (Tovey, 2008). Higgins ja Lyones (2001) kirjeldasid õuesõpet, kui kolme erinevat valdkonda käsitlevat õpet: õuesõppe tegevused, keskkonnaharidus ja lapse personaalne ning sotsiaalne areng. Szczepanski ja Nicol (2005) lisasid sellele veel tervise, heaolu ja säästva arengu aspektid. Samuti on välja toodud, et õuesõppe üldiseks eesmärgiks on teadmiste ja suhete loomine nii looduse, kultuuri kui ka ühiskonnaga ning seda läbi erinevate õuetegevuste ja -kogemuste (Dahlgren & Szczepanski, 2006). Lisaks on õuesõppe abil võimalik saada teadmisi läbi vaatluse ja ise kogeda ühiskonda puudutavaid teadmisi, mida läheb koolis vaja (Saarniit, 2016) ja ka lasteaiaas. Õuesõppimine annab õpetajale suurema vabaduse, kuid samal ajal on see ka tõeline väljakutse, sest nõuab loovat lähenemist, konteksti arvestavat käitumist ja kiiret kohanemist erinevate olukordadega.

Esmakordselt võttis Eestis “õuesõppe” mõiste kasutusele Mikk Sarv, kirjeldades seda kui õppimist looduslikus keskkonnas läbi ise tegemise, vahetu kogemuse ja kogetu teistele vahendamisena (Sarv, 2006). Sarv ja Vilbaste (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008) juhendavad seda definitsiooni meeles pidades mõtlema viiele aspektile:

- 1) koht (aitab õppida);
- 2) meel (erinevate meeltega kogemine);
- 3) tegu (vahetu osalemine ja millegi valmis tegemine);
- 4) lugu (teistega jagatud kokkuvõtte tehtust);
- 5) iva (õpitu mõte, mida tasub edasi õpetada).

Loodus on õpikeskkond, mis pakub erinevaid võimalusi õuesõppeks (Brügge, Glantz, & Sandell, 2008). Samas annab see võimaluse õpetada loodusteadusi ning kohalikku ajalugu (Stewart, 2008) ning aitab kaasa õpetaja-ja lapse vahelise suhte tekkimisele. Õuesõpe on üldine mõiste, mis koondab enda alla kõik tegevused ja protsessid, mis vähemalt osaliselt on

seotud loodusliku keskkonnaga ning mis on suunatud lapse erinevate hariduslike eesmärkide saavutamisele (Harris, 2015).

Õuekeskkond on selliste aspektide kohaselt ideaalne koht lastele õppimiseks. Seda tõestavad ka erinevad uurimused, kus on välja toodud, et õuesõpe aitab kaasa laste motivatsioonile, sotsiaalsetele suhetele ja käitumisele ning õppetegevuse kohta käivate positiivsete arvamuste tekkele (Abel, 2010; Cumming & Nash, 2015; Mygind, 2009; Nelson, 2009; O'Brien, 2009). Samuti selgusid Cumming ja Nash (2015) ning O'Brien (2009) uurimistulemustest, et õues saadud kogemused ning loodusega tekkinud positiivsed seosed kanduvad tihti täiskasvanuella edasi.

Õuekeskkonnas tegevuste läbiviimiseks kasutatakse tavaliselt vaatlusmeetodit (Käis, 1989), vaadeldakse aastaegade vaheldumist ja muutuste märkamist. Kuid levinud on ka eesmärgistatud õppemängud, sest nende kogumikud on õpetajatele kättesaadavad ja lapsed õpivad intensiivsemalt läbi mängu (Niilo & Kikas, 2008). Varasemalt koostatud õpperadadel on samuti kasutatud mängulisi tegevusi ja prakilisi ülesandeid (Pavlenko, 2014).

Õpperada õppevahendina

Õpperada kui õppevahend on eesmärgistatud ajaveetmisviis, mis asub enamasti looduskeskkonnas ja on loodud looduse tundma õppimiseks ning vaatlemiseks, lisaks on suunatud tegevustele, mida siseruumides läbi viia pole võimalik (Toom, 1998), mõnede õpperadadega on kaasas ka õppematerjal. Õpperadadega kaasas käiv õppematerjal aitab õpperaja külastajal avastada ja mõtestada looduses olevaid seoseid ning juurutada looduskaitselik mõtteviis (Suuroja, 2005). Uute avastuste tegemiseks pole sageli vaja vaatamisväärsusi, vaid keskkonna mitmekesisust, näiteks kivide, kändude ja metsatukkade eripärad (Eilart, 1986), mistõttu on oluline õpperaja juhendite ning õppematerjali arusaadav ja lihtne sõnastus.

Õpperaja tunnuseid on käsitlenud mitmed autorid (Kaljuste, 2007; Martensson et al., 2009; Suuroja, 2005; Ugaste, 2005; Timoštšuk, 2005; Tõhk, 2010; Vienola, 2003). Antud töö puhul on aluseks võetud Eilart'i (1986) poolt kirja pandud õpperaja tunnused ümbersõnastatuna:

- 1) kindel pikkus;
- 2) täies ulatuses märgistatus;
- 3) ette kavandatud vaatluspunktide olemasolu;
- 4) kätte saadava informatsiooniga varustatud liikumisteed ja –rajad;

5) läbikäidavus.

Õpperaja koostamisel arvesse võetud põhimõtted

Õpperaja koostamisel planeerimisel on oluline arvesse võtta, et mis aastaagadel on õpperada läbitav ja millal mitte. Kuffner (2010) kirjutab, et laste jaoks on väga tähtis iga päev õues toimetada ja enamik lapsi mängivad õues iga ilmaga, nii suvel kui talvel. Mistõttu peaksid õpperaja tegevused olema vähemalt osaliselt vastavalt ilmale muudetavad ja kasutatavad, näiteks antud õpperaja puhul saab liikluses käitumist harjutada iga ilmaga.

Õpperajal peaksid olema mitmekesised, huvipakkuvad, jõukohased ja arendavad tegevused. Näiteks töölehed, mängud, esemete kogumine, võrdlemine, mõõtmine, rollimäng, meelte kasutamine, joonistamine ja vaatlused (Tuuling, 2008). Töölehtede koostamisel arvestatakse Käis'i (2004) soovitusi ning töö autor lähtub järgmistest põhimõtetest: selge, lihtne ja arusaadav sõnastus; on lastele eakohased; äratavad lastes huvi looduses õppimise vastu; kinnistavad õpperajal saadud teadmisi; aitavad õppetegevuses lõimida erinevaid valdkondi; toetavad laste keelelist arengut; toetavad laste loodusteadmiste arengut. Lisaks vaatluste tegemisele on võimalus õpperaja vaatluspunktidest teha õuemänge, läbi mille saab lastes arendada kõiki õppe- ja kasvatustegevuse valdkondi (Norman, 2005).

Mängude olemasolu lastele loodud õpperadade puhul on oluline sellepärast, et mäng on lapsealiste põhitegevus ja edasise käekäigu mõjutaja (Cumming & Nash, 2015; Ugaste, 2005; Niilo & Kikas, 2008). Mängimine aitab kaasa lapse loova mõtlemise ja fantaasia arengule (Cumming & Nash, 2015), eriti varases lapsepõlves, kui mängud mõjutavad ka füüsilist, sotsiaalset, emotsionaalset ja kognitiivset arengut (Niilo & Kikas, 2008).

Kombineerides õuesõppes vaatlusi, töölehti, mänge ja käelisi tegevusi, saavad lapsed ise tegutseda ja vahetult kogeda. Äratades lastes huvi ja austust elusa ning eluta looduse vastu, annab õuesõpe võimaluse kujundada esmased keskkonnahoidliku käitumise harjumused. Kõigele eelnevale aitab kaasa ka see, kui õppetöö toimub lastele tuttavas asukohas (Ghafouri, 2014) ehk antud õpperaja puhul lasteaia ja kodukoha ümbruses.

Lõimitud õppevaldkonnad

Õpperaja tegevuste koostamisel tuleb silmas pidada erinevate õppevaldkondade lõimumist, et lastel oleks võimalus õpitut rakendada teistes tegevustes ja olukordades. Lõiming on erinevate valdkondade nägemine ühise terviku osana, et toimuks vastastikune toetamine põhieesmärkideni jõudmiseks (Almann, Luuri, Mänd, & Reinap, 2001). Antud õpperaja peamisteks õppevaldkondadeks on “Keel ja kõne” ning “Mina ja Keskkond”.

Valdkond “Keel ja kõne”

Valdkond “Keel ja kõne” on lõimitud tegevusse Võrumaa murdesõnade harjutamiseks. Antud õpperaja puhul on oluline kohalikule kultuurile omase keelekasutuse säilitamine. Murde püsimajäämise seisukohast oleks oluline parandada noorema põlvkonna Võru murde mõistmist, kuulmist, rääkimist, lugemist ja kirjutamist (Võro kiil ja kultuur, 2000), mis on õpperaja üheks eesmärgiks. Õpperaja läbimisel õpitakse erinevaid teemakohaseid murdesõnu. Murdesõnad on erinevatest sõnaliikidest ja nende õpetamisel kasutab töö autor Hella Keemi raamatut „Võru Keel“ (1997). Selleks, et murdesõnade kasutus õpperajal ei tunduks lastele võõras on tegevustesse planeeritud ka Võrumaa kultuuri õpetamine, mis sisaldab informatsiooni kultuuriloost, kodukohast ja kihelkonnast.

Valdkond “Mina ja keskkond”

Kõige tavapärasem õppevaldkond, mida õuesõppes käsitletakse on “Mina ja keskkond”. Valdkond “Mina ja keskkond” koosneb mitmetest teemadest, kuid hetkel keskendutakse järgmistele: jäätmed, ohutus ja turvalisus, kodukoha loodus ning loomad (Laasik, et al, 2009). Kodakoha loodust ja kodukohas elavaid loomi õpitakse tundma õpperaja tegevuste käigus, näiteks vaadeldakse puid, veekogusid ja linde.

Antud valdkonna raames käsitletakse kolme erinevat keskkonda: sotsiaalne, loodus-ja tehiskeskkond (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Õpperajal on kõik eelnevad keskkonnad esindatud. Sotsiaalse keskkonna alla kuulub kodukoha kultuur, mis on läbiv lõiming valdkonnaga “Keel ja kõne”. Looduslikku keskkonda uuritakse kodakoha loodust ehk antud õpperaja puhul lasteaia lähedal olevat loodust, näiteks park ja tiik. Tehiskeskkonda käsitletakse läbi ohutu liiklemise ja jäätmekäitluse.

Õpperajale õppematerjali koostamine

Õppematerjali koostamisel tuleb arvesse võtta: kellele õppematerjal koostatakse ehk sihtgrupp; kui kaua seda tehakse ehk õppematerjali koostamine on aeganõudev tegevus ja mis eesmärgil seda tehakse ehk milleks seda vaja on (Reva, Karm, Lepp, & Remmik, 2014). Antud õpperada on koostatud 6-7aastastele lastele, kes käivad lasteaias Siilike. 6-7aastaste laste puhul tuleb arvesse võtta Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) välja toodud õpitulemusi, mis peavad lasteaia lõpuks saavutatud olema. Kuigi õpperada on mõeldud lastele, on juhendmaterjalid ja õppematerjalid koostatud nii, et koolieelse lasteasutuse õpetajad oskaksid õpperada lastega iseseisvalt läbi viia. Seetõttu soovitatakse

juhendid sõnastada lihtsas ehk mitteformaalses keeles, mis tagab arusaamise (Tomlinson, 2013).

Õppematerjal peab olema arusaadav kõikidele õpetajatele, kes seda kasutada soovivad, mistõttu on selle koostamine aeganõudev protsess. Protsess hõlmab endas koostamist, katsetamist ja tagasisidestamist ning lõplikku viimistlust. Kvaliteedi tagamiseks proovitakse õppematerjali, kas ise või teiste õpetajate abil. Proovimiseks on eelmisel aastal kaitstud õpperadade puhul kasutatud eksperte (Liivaoja, 2016; Neumann, 2016; Traat, 2016), seetõttu kasutati ka antud uurimuses kahte eksperti õppematerjali proovimiseks ja tagasisidestamiseks. Varasematel aastatel kaitstud tööde tulemustes kajastub, et eksperdid on andnud kasulikke kommentaare, mille abil materjale parendada.

Õpperaja “Okkakõ juusk müüda küla” lühikirjeldus ja eesmärgid

Õpperada “Okkakõ juusk müüda küla” tähendab eesti keeles seda, et Okkake veereb mööda küla. Õpperaja ja abimaterjali läbivaks tegelaskujuks on siil nimega *Okkakõ* ehk Okkake, kes omab nimategelase ehk õpetaja rolli kogu õpperaja vältel. Tegevused on kirjeldatud Okkakese vaatepunktist lähtuvalt.

Õpperaja pikkus on 1.7 km. Õpperada algab ja lõpeb lasteaia õuealal ehk lasteaia territooriumil, milles alustatakse ja lõpetatakse seitsme asukoha külastamine. Õpperajal kokku seitse vaatluspunkti ja iga vaatluspunkti kohta on koostatud õpetajale abimaterjal (mäng, tööleht, jutuke, laul, mõistatused, pildimaterjal).

Õppe- ja abimaterjalid on koostatud täitmaks järgmisi eesmäärke, mis on koostatud Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2011) põhjal:

- 1) laps on kehaliselt ja vaimselt aktiivne;
- 2) lapsel on võimalus kogeda rahulolu ja eduelamust lõpule viidud tegevusest;
- 3) laps teeb valikuid;
- 4) laps kirjeldab ümbritsevat keskkonda kasutades õigeid mõisteid;
- 5) laps loetleb erinevaid Eesti kultuuritraditsioone;
- 6) laps kasutab tegevustes osalemisel varasemaid teadmisi;
- 7) laps harjutab kodukandi murdes kõnelemist (Võru murrak);
- 8) laps harjutab igas vaatluspunktis kahte uut murdesõna.

1. Vaatluspunkt “Okkakõ opp liikumissäädüsi”

Esimene vaatluspunkt asub maantee ääres ja lastega liigutakse maantee kõrval paralleelselt asuval kergliiklusteel, mille juures on tähistatud ülekäigurada. Punktis saab

käsitleda teemasid, mis puudutavad: liiklemisest maanteel, sõidutee ületamisest; ohtude vältimisest erinevatel aastaegadel. Okkakesega koos saab õppida liikluse märke tundma ja harjutada liikluse jälgimist. Lisaks saab antud vaatluspunktis käia erinevatel aastaegadel ning uurida, vaadelda teeolusid, millal on ohutu ja millal mitte. Okkake harjutab lastega järgnevaid teemakohaseid murdesõnu: turvalinõ liikminõ - ohutu liiklemine; liikmisõnnõtus-liiklusõnnõtus.

2. Vaatluspunkt “Okkakõ taht kah süvväq”

Teine vaatluspunkt asub segametsas, lasteaia külje all. Esimesest vaatluspunktist tulles on Okkakese kõht juba natukene tühjemaks läinud ja antud vaatluspunktis saab Okkake loomade toidulauast rääkida. Vaatluspunktist võib leida erinevate taimede, näiteks maasikate, vaarikate ja pihlakate vilju, mida saab olemasolu korral võrrelda ja maitsta. Peale eelnevate viljade on vaatluspunktist võimalik leida ka seeni, näiteks puravikud, pilvikud ja kärbesened. Sealt võib leida ka metsloomade jälgi, mida saab käsitleda eraldi teemana, kuid seotud saab mõistada koos Okkakesega, kes küll tema toidulauda on külastanud. Vaatluspunkti saab kasutada igal aastaajal, et tekiks võrdlusmoment. Okkake harjutab lastega järgnevaid murdesõnu: aastaao - aastaajad; segämõts - segapuistu.

3. Vaatluspunkt “Prügükastiq um ineimistele”

Kolmas vaatluspunkt asub 18 korteriga korrusmaja kõrval, kus asuvad erinevad (klaasi-, papi-, olmejäätmed) prügikastid. Okkake selgitab, et sageli tekib inimestel söögi tegemise ajal ja pärast söömist jäätmeid. Kõikide jäätmete jaoks on oma koht, mistõttu arutleb Okkake lastega, miks on tarvis prügi sorteerida, kuidas olla säästlik tarbija ja kuidas ennast ümbritsevat keskkonda hoida (korrastustööd, sorteerimine). Lisategevustena saab läbi viia näiteks erinevate materjalide (klaas, plekk, paber) sorteerimisprotsessi ja hiljem organiseerida oma lasteaia ümbruse talgupäev. Okkake harjutab lastega järgnevaid murdesõnu: prügükast-prügikast; sortma- sorteerima.

4. Vaatluspunkt “Okkakõsõl om kah sõpro”

Neljas vaatluspunkt asub lasteaiast kõige kaugemal, umbes 500 meetri kaugusel. Okkake küsib lastelt, kuhu nad on jõudnud ja räägib lastele, kuidas tema vahel käib oma kaugetel sõpradel külas, kelleks on kanad. Nimelt asub vaatluspunktis ühe elaniku rajatud väike kanala, kus on võimalik kanu ja kukkesid vaadelda. Kanala juures olevad tegevused seostuvad: kanade, kukega (välimus, toit, käitumine, häälitsemine), Okkakese ja kanade ning kuke ühine vaenlane (rebane). Lisaks saab võrrelda kana ja kukke (suurus, värvus) ja

mängida mängu „Kull“ ainult on kanad ja kulli asemel rebane. Okkake harjutab koos lastega järgnevaid murdesõnu: kanahaugas- kanakull; repän- rebane.

5. Vaatluspunkt “Okkakõsõ meelüs elokotus”

Viies vaatluspunkt asub aiamaa läheduses, eelmise vaatluspunkti vahetus läheduses. Okkake juba rääkis loomade toidulauast teises vaatluspunktis, kuid selles vaatluspunktis toob Okkake välja, et loomad ei pea ainult metsas sööma. Inimeste poolt loodud aedades on kõik juba olemas, näiteks marjapõõsad ja viljapuud, põllult leiab aed-ja juurvilju. Okkake selgitab, et ega see inimeste jaoks tegelikult nii kerge pole, selleks peab tegema järjepidevalt aiamaal tööd, et taimed vilju kandma hakkaks. Kui kohalik aednik on nõus selgitama, missuguseid töid tuleb aias erinevatel aastaegadel teha, saavad lapsed ja Okkake tema käest küsimusi küsida ning võib-olla ka vilju maitsta. Okkake harjutab koos lastega järgnevaid murdesõnu: aidmaa- aiamaa; tüü- töö.

6. Vaatluspunkt “Okkakõ taht kah juvvaq”

Kuues vaatluspunkt asub tiigi ääres. Okkake räägib lastele, et peale söömist tuleb tihti janu ja ta peab külastama tiiki, et janu kustutada ning seda teevad ka teised loomad. Sageli jääb Okkake pärast joomist siiski tiigi äärde, kus elavad pardid. Partide tegevust on võimalik vaadelda ja arutleda teemal, kus pardid elavad. Lisategevusena saab vaadelda ja võrrelda emaste ning isaste partide välimust. Okkake harjutab koos lastega järgnevaid murdesõnu: viikogo- veekogu; pardsi- pardid.

7. Vaatluspunkt “Okkakõsõ kāküs”

Seitsmes vaatluspunkt on õpperaja viimane vaatluspunkt. Okkake selgitab lastele ja arutleb nendega, et kõik linnud ei ela vees ja teistel lindudel (kuldnokk, hallvares, harakas, rähn, leevike, rasvatihane) on vaja leida oma pesapaik, milles elada ning inimesed sageli ehitavad neile ise pesakaste. Pesakastid paigaldatakse puude otsa, Okkake näitab, mis puud pargis kasvavad ja kuidas neid ära tunda (pärn, vaher, saar, lepp, kask, kuusk, mänd, paju, haab, toomingas, vaher ja tamm). Puulehtedega saab mängida arvamismängu ja neid meisterdamiseks kaasa korjata. Kui puud on üle vaadatud saab lilli uurida, sest antud pargis kasvavad nurmenukud, ülased ja sinililled. Lilled vahel märkab Okkake piiritähist. Okkake selgitab, mis on piiritähis ehk ristiga kivi, pargi otstarbest vanasti ja praegu. Pargis on lisaks sellele ka pingid, millel istudes on mõnus lindude hääli kuulata ja lava, millel saab linnuhääli esinedes jäljendada. Okkake harjutab lastega järgnevaid murdesõnu: kupats- piiritähis;

pesäasõ- pesapaik.

Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Siilikese lasteaia õppekavas (2016) on välja toodud pärimuskultuuri väärtustamine ja teemakohase ehk Võrumaa murrakuga lõimitud õpperaja olemasolu on seda väärtust toetav. Lähtuvalt teoreetilistest alustest ja teemast seati tööle eesmärk. Bakalaureusetöö eesmärk on koostada õpperada “Okkakõ juusk müüda küla” ja õpperajal tegevuste läbiviimiseks õppematerjal, mis sisaldab vaatluspunktide kirjeldusi, töölehti ning teemakohaseid murdesõnu.

Töö eesmärgile ja uurimisprobleemile toetudes koostati uurimisküsimused, mis peaksid uuringu käigus vastused leidma:

- 1) Kuidas toetab õppematerjal koolieelse lasteasutuse õpetajal õpperaja läbiviimist?
- 2) Kuidas hindavad eksperdid õppevahendit?
- 3) Missuguseid muudatusi teeksid eksperdid antud õpperajas, tööjuhendites ja töölehtedes läbi?
- 4) Mis lastele õpperaja puhul meeldis ja mida nad muudaksid?

Metoodika

Valim

Antud uurimuse valimi koostamisel kasutati kahte erinevat valimi valikutüüpi kombineeritult: mugavusvalim ehk uurijale mugavas asukohas olevad inimesed ja eesmärgipärane valim, mille abil kaasati uurimusse kriteeriumitele vastavad kandidaadid (Õunapuu, 2014). Kriteeriumiteks olid: vähemalt 10aastase töökogemusega õpetajad, kes töötavad Siilikese lasteaias ja kelle rühmas õpivad 6-7aastased lapsed; uuringus osalevad lapsed pidid läbima õpperaja ja olema 6-7aastased. Valimisse kaasati kaks õpetajat (Tabel 1) ning kaks õpperajal osalenud last. Proovirajal osales kaksteist last.

Tabel 1. Ekspertide andmed

Eksperti number	Ametijärk	Haridustase	Töökogemus
Ekspert 1	Vanemõpetaja	Kõrgharidus	21
Ekspert 2	Vanemõpetaja	Kõrgharidus	18

Uurimuses kogutavaid andmeid kasutatakse ainult antud uurimuse jaoks ja uuritavate

isikute andmed ei ole kõrvaliste isikute jaoks kättesaadavad (Cohen, Manion, & Morrison, 2011), mis tagab valimis osalenute anonüümsuse ja andmekaitse. Uurimistulemused ei tohi tekitada moraalset ega majanduslikku kahju uuringus osalejatele (Laherand, 2008), mis tõstab anonüümsuse olulisuse taset.

Andmekogumismeetodid

Uurimuse iseloomust lähtuvalt kasutatud andmekogumiseks nelja erinevat instrumenti, milleks on: mõttepäevik, õpperaja läbiviimise vaatlus, ankeet ja poolstruktureeritud paarisintervjuu, mis viidi läbi lastega. Esmalt hakati täitma mõttepäevikut, mille ülesandeks on dokumenteerida uurimuse käik ja koguda kokku lisamaterjalid, mida soovitakse kasutada. Mõttepäevik koosneb nii käsitsi kirjutatud märkmetest kui ka prinditud materjalidest.

Teiseks oluliseks instrumendiks autori jaoks oli vaatlus, mille abil oli võimalik õpperajale kui protsessile omapoolne hinnang anda ja õppematerjalis esinenud kitsaskohti vaatlustulemuste alusel likvideerida. Selleks, et uurimistulemused ei jääks ühekülgses ehk subjektiivses kaasati kolmanda instrumendi kaudu järgmine osa valimist.

Kolmas uurimisinstrument oli ankeetküsitlus (Lisa 15), mille abil sai asjas osalenud inimeste käest kirjalikke soovitusi küsida. Ankeetküsitlus koostati eelnevate bakalaureusetööde alusel (Lindmäe, 2015; Pavlenko 2014; Traat 2016). Koostatud ankeetküsitlus koosnes neljast erinevast teemaplokist ja viiest küsimusest ning kahe küsimuse puhul kasutati Likerti 5-osalist skaalat. Teemaplokkideks olid enesekirjeldus, õpperaja kohta esitatud väidete hindamine, tööjuhendi hindamine ja vaatluspunktide kommenteerimine. Enesekirjeldus sisaldas küsimusi tööstaaži ja haridustase kohta. Õpperaja kohta esitatud väideteks olid näiteks õpperada on lapsele turvaline ja õpperaja vaatluspunktide pealkirjad on lapsesõbralikud. Tööjuhendi hindamises tuli märkida ristikesega, missuguse väitega ollakse nõus ja missugusega mitte, näiteks oli seal järgmine väide: õpetajate tööjuhendid on arusaadavad. Vaatluspunktide kommenteerimisel olid esitatud kõik vaatluspunktid ja esitatud suunavad küsimused: mida tooksite esile ning mida ja kuidas muudaksite. Ankeetküsitluse täitsid valimis olevad õpetajad, kes olid antud uurimuses ekspertideks.

Neljas instrument oli poolstruktureeritud paarisintervjuu, mis viidi läbi lastega. Poolstruktureeritud intervjuu on sisulisem vestlus, mille jooksul saab uurija küsimusi kohandada ja vajadusel lisaküsimusi esitada (Hirsijärvi, Remes, & Sajavaara, 2005; Õunapuu, 2014). Poolstruktureeritud paarisintervjuu jaoks koostatud kava koosnes üheksast küsimusest, millele oli lisatud juurde täpsustavate küsimuste näiteid, juhuks kui koheselt ei saada

küsimustele soovitud vastuseid. Paarisintervjuu kasuks otsustati seetõttu, et lastel oleks võimalus üksteist täiendada.

Ankeetküsitluse usaldusväärsuse tagamiseks viidi läbi prooviküsitlus, mille käigus muudeti ankeedis olevaid väiteid ja skaalat, et ankeetküsitluse abil oleks võimalik saada vastused uurimisküsimustele ja seeläbi täita ka uurimiseesmärk.

Uurimuse protseduur

Uurimisviisiks valiti kombineeritud uurimus, mille käigus koguti esmalt kvalitatiivseid andmeid, seejärel kvantitatiivseid andmeid ja lõpuks uuesti kvalitatiivseid andmeid, et saada esimeste etappide jooksul kogutud informatsioonile täiendavaid vastuseid (McKim, 2015). Uurimuse tüübiks valiti tegevusuuring, sest tegevusuuringu käigus on võimalik saada koostatud õppematerjalile enam tagasisidet, mille alusel saab kokkuvõttes koostada kvaliteetsema õppematerjali (Löfström, 2011).

Uurimuse protseduur koosnes neljast etapist (Skeem 1). Esimese etapi läbiviimisele kulus kõige rohkem aega, sest kõigepealt tuli selekteerida paljude kirjanduslike allikate seast endale vajalikud artiklid ja uurimused, mille põhjal oleks võimalik koostada seminaritööks vajaminev teoreetiline raamistik. Samal ajal täideti ka mõttepäevikut, nii kirjalike ideede kui ka prinditud materjaliga, mida oleks võimalik õpperaja koostamisel kasutada ehk abimaterjalid tegevuste läbiviimiseks õpperajal.

Kui seminaritöö teoreetiline raamistik töö autori poolt edukalt kaitstud sai, tuli hakata õppematerjale koostama. Teise etapi põhiliseks katsumuseks oli sobivate ideede ja tegevuste selekteerimine mõttepäeviku abil. Esialgne versioon valmis poole aasta jooksul, mida viimistleti mitme järgneva kuu vältel. Kui autori poolt oli õppematerjale piisavalt viimistletud alustati suhtlust ekspertidega ja lepiti kokku õpperaja läbiviimise aeg. Seetõttu, et autor ise käis antud lasteaias, mida uurimusse kaasati, oli kerge ekspertidega ühendust võtta ja neile õppematerjalid ettevalmistuseks edastada. Esmalt võeti ühendust e-kirja teel ja lepiti kokku sobiv aeg kohtumiseks. Kohtumisel räägiti täpsemalt sellest, mis on nii õpetajate kui ka uurija ootused. Vastavalt ootustele sõlmiti omavahelised kokkulepped, millal õpperada katsetatakse ja mis on inimeste ülesanded õpperada läbi viies ning kes prindib kaasa vajalikud töölehed ja vahendid.

Tegevus viidi läbi kaks nädalat pärast õppevahendi edastamist ja uurija oli õpperaja läbimisse kaasatud kui vaatleja, nii nagu eelnevalt kokku lepiti. Vaatlus viidi läbi paralleelselt õpperaja katsetamisega ja selle ajal ei olnud uurija tegevuses aktiivne osapool, vaid tegeles

ainult vaatlusega. Uurija hindas vaatluspunktides olevate tegevuste sobivust ja jõukohasust. Tundus, et kogu protsess oli lastele mõistetav ja õpetajate poolt vastavalt laste teadmistele kohandatud. Vaatluse põhjal tehti mõningaid parandusi ja täiendusi õppematerjalides.

Kolmas etapp kulges kiiremini kui eelmised kaks, sest õppematerjalid olid läbi proovitud, mistõttu tuli autoril leida või koostada instrument, autor koostas teiste uurimuste põhjal ankeetküsitluse, mille edastas ekspertidele paber kandjal. Esimese eksperdi vastus laekus nädala jooksul, teine kümne päeva pärast. Kui ekspertide tulemused olid käes, alustati poolstruktureeritud paarisintervjuud ette valmistama. Selleks koostati kava, mille abil oleks võimalik saada vastus uurimisküsimusele (Lisa 16). Lapsevanemate nõusoleku lehele märgiti üles ka intervjuu küsimused, selleks et lapsevanemad oleksid uuringu sisust teadlikud. Uurija sai kiirelt kahe lapsevanema nõusoleku ja viis läbi poolstruktureeritud paarisintervjuu, mille salvestas diktofoni abil.

Viimase etapi peale kulus vähem aega ja uurija analüüsis andmed kahe kuu jooksul. Andmete analüüsimine kulges järgmiselt: esimesena analüüsiti ekspertide ankeetküsitluse tulemusi, mille alusel muudeti õppematerjale. Järgmiseks transkribeeriti *ExpressScribe* programmi abil poolstruktureeritud paarisintervjuu. Programm võimaldas samal ajal kirjutada, kui helifaili kuulati ja aeglustada ning pausile panna, andmeid antud programmi abil analüüsida ei saanud, mistõttu analüüsis autor andmeid iseseisvalt. Tulemusi analüüsiti kasutades induktiivset sisuanalüüsi, mis võimaldab leida seaduspärasusi ning mõista põhilist tähendust (Elo & Kyngäs, 2008). Andmeid kodeeriti avatud meetodi abil ja kategooriatele läheneti induktiivselt ehk sisupõhiselt.

Skeem 1. Tegevusuuringu etapid.

Etapp/aeg	Etapi kirjeldus/sisu
september 2014 - mai 2015 (1. etapp)	kirjanduse lugemine, taustinformatsiooni kogumine õpetajate käest, ideede kogumine mõttepäevikusse, algse õppevahendi koostamise jaoks abimaterjali otsimine
juuni 2015 - august 2016 (2. etapp)	õppematerjalide koostamine, ekspertidega suhtlemine, tegevuste läbiviimine, vaatlus, vaatluse analüüs
september 2016 - detsember 2016 (3. etapp)	ankeedi koostamine, ekspertidele ankeedi edastamine, poolstruktureeritud paarisintervjuu kava koostamine, poolstruktureeritud paarisintervjuu lastega
detsember 2016 - jaanuar 2017 (4. etapp)	andmete analüüs – kategoriseerimine; transkribeerimine; analüüs; võrdlus teooriaga, aruandlus- kirjalik, aruanded, järeldused, kokkuvõte

Tulemused

Autor esitab uurimistulemused uurimisküsimustest lähtuvalt, sest need on bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks ja loovad antud uurimusele väärtust ning erinevaid uurimismeetodeid on tulemustes analüüsitud eraldi.

Kuidas toetab õppematerjal koolieelse lasteasutuse õpetajal õpperaja läbiviimist?

Õppematerjal toetab koolieelse lasteasutuse õpetajal õpperaja läbiviimist, sest see on koostatud Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavast (2011) ja Siilikese lasteaia õppekavast (2016) lähtuvalt, mistõttu ei pea eksperdid lisategevusi ise välja mõtlema ning eelnevate dokumentidega kooskõlastama. Eksperdid tõid välja, et juhendmaterjal oli sisukas ja pakkus mitmeid võimalusi vaatluspunktide kasutamiseks ning ettevalmistuseks piisas juhendmaterjali läbi lugemisest ja mõtestamisest.

Kuidas hindavad eksperdid õppevahendit?

Õppevahendi hindamiseks koostas autor ankeetküsitluse, mis koosnes autori poolt loodud väidetest, mille abil koostatud õpperada hinnata. Hindamiseks kasutati Likerti skaalat (Tabel 2). Tabelis esinevad numbrid näitavad ekspertide valiku sagedust. Üldiselt on hinnatud õpperada kõrgelt, sest enamik väiteid on vastuseks saanud “kindlasti”. Viimane väide “õpperada on lapsele turvaline” on hinnatud mõlemad eksperdi poolt “pigem jah” vääriliseks.

Tabel 2. Ekspertide hinnangud õpperajale väidete alusel.

Väited	Pigem jah	Kindlasti
Õpperaja vaatluspunktide nimed on lapsesõbralikud.		2
Õpperada annab võimaluse õppetegevusi huvitavaks ja vaheldusrikkamaks muuta.		2
Õpperaja vaatluspunktide tegevused aitavad lastel erinevaid osaoskusi arendada.		2
Vaatluspunktide tegevused on lõimitud.		2
Õpperaja seotus Võru murrakuga aitab kaasa murdesõnade õppimisele lasteaias.		2
Õpperada on lapsele turvaline.	2	

Töö autori poolt loodi ka tööjuhendite hindamiseks väited, mida sai hinnata Likerti skaala põhjal, kus taaskord näitab number vastuste esinemise sagedust. Kõiki väiteid on eksperdid hinnanud üksmeelselt sõnaga “kindlasti”. Väideteks olid:

- õpetajate tööjuhendites välja toodud vaatluspunktide tegevused on kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga ja Siilikese lasteaia õppekavaga, lähtudes eelkõige kodukoha loodusest;
- õpetajate tööjuhendid on arusaadavad;
- õpetajate tööjuhendid aitavad õpetajat tegevuste ettevalmistamisel;
- õpetajate tööjuhendites välja toodud vaatluspunktide tegevused on lapsesõbralikud ja mängulised;
- õpetajate tööjuhendites on eesmärgid lapsest lähtuvad;
- õpetajate tööjuhendid pakuvad võimalusi teemakohase kirjanduse leidmiseks;
- õpetajate tööjuhendid on vajalikud.

Missuguseid muudatusi soovitavad eksperdid antud õpperajas, tööjuhendites ja töölehtedes läbi viia?

Esimese vaatluspunkti tööjuhendi puhul toob ekspert 1 välja selle, et “laused lühemad ja konkreetsemad” ning ekspert 2 kirjutas, et “sissejuhatus võib olla lühem ja konkreetsem”. Teise vaatluspunkti puhul on mõlemad eksperdid soovitanud keskenduda toidulauale, ekspert 1 on täpsustavalt välja toonud, et ülesanne, milles tuli uurida metsloomade jälgi, võiks autor õppematerjalidest välja jätta. Ülejäänud viie vaatluspunkti puhul ei ole eraldi soovitusi välja toodud kummagi eksperdi poolt, mõlemad on kirjutanud vastusteks “ei muudaks midagi” ja on kasutatud ka kordusmärki.

Mis lastele õpperaja puhul meeldis ja mida nad muudaksid?

Lapsed tõid intervjuus välja, et neile meeldis õpperajal kõige rohkem joosta ja mängida ning kõige vähem meeldis kõndida. Kuna vestlus ei osutunud laste vastustuste tõttu piisavalt sisukas, sai autor kinnitust vähemalt sellest, et lapsed mäletasid õpperajal toimunud tegevusi ja kirjeldasid neid järgnevalt: „joonistasime, joonistasime asju kastidesse ja siis tegeime seda asja, kus sildid ja kus inimesed, tõmbad risti, kui vale vastus ja kui õige teed ringi“, „me mängisime seda mängu, kui keegi ütleb auto, siis meie ütleme ei saa tulla, sest auto sõidab ja siis läksime üle tee, kui autot ei sõida“, „otsisime töölehel neid asju“, „panime karpidesse neid asju, mis ujuvad ja upuvad“.

Arutelu

Bakalaureuse töö eesmärk oli koostada õpperada “Okkakõ juusk müüdä külä” ja õpperajal tegevuste läbiviimiseks õppematerjal, mis sisaldab vaatluspunktide kirjeldusi, töölehti ning teemakohaseid murdesõnu. Antud uurimuse käigus koostati õpperaja läbiviimiseks juhendmaterjalid ja seoti need kohaliku pärimuskultuuriga läbi murdesõnade kasutamise. Arutelus analüüsitakse tulemusi uurimisinstrumentidest ja uurimisküsimustest lähtuvalt.

Mõttepäeviku kasutamine aitas uurijal kaardistada ära õpperajal kasutatavad teemad ja nendest lähtuvalt sai uurija otsida teemakohast kirjandust. Teemade kaardistamisel alustati kodakoha probleemidele mõtlemisega. Kodakoha põhiliseks probleemiks autori arvates on kohaliku keelekasutuse vähenemine ja laste kaugenemine loodusest, mistõttu hakati sellele lahendust otsima. Lahendus tundus üsna loogiline ehk ühendati need kaks olulist valdkonda “Keel ja kõne” ja “Mina ja keskkond”, sest õuekeskkonnas on õpetajatel kergem kõikide valdkondade teadmisi õpetada ja kinnistada (Bilton & Waters, 2017). Seejärel uuriti teemakohast kirjandust, et luua kvaliteetsem õppevahend ja koostati nende alusel tegevused ning juhendmaterjalid, mis tundus asjakohane, sest varasemad õppevahendid (Liivaoja, 2016; Pavlenko, 2016) on nii koostatud. Koostatud õppematerjal prooviti läbi kahe õpetaja poolt.

Vaatlus viidi läbi uurija ehk õpperaja koostaja poolt. Vaatleja ülesandeks oli iseseisvalt hinnata õppematerjalide eakohasust ja tegevuste sobivust. Vaatluse käigus mõisteti, et õpetajatel on vaja esmalt ise rajaga kohtuda, mida antud hetkel uurimuses osalejad polnud teinud. Õpperajal liiguti kaardi ja vaatleja abil. Mistõttu oleks kaasa aitanud märgistus, mis on üheks õpperaja tunnuseks (Eilart, 1986). Lisaks märgistusele märkas vaatleja, et lapsed väsisid pikemate vahemaade läbimisel, mis vähendas nende aktiivsust liikumismängudes osaledes, mis pani uurijat mõtlema sellele, et iga vaatluspunkt peaks olema ka iseseisvalt kasutatav, lisaks sellele, et vaatluspunkt on iga ilmaga läbitav (Kuffner, 2010), mistõttu sõnastati vaatluspunktide tegevused iseseisvateks tegevusteks. Samuti märkas uurija vaatluse käigus, et õpetajad ei viinud kahes vaatluspunktis tegevusi läbi vastavalt uurija visioonile, mis omakorda suunas koostatud juhendmaterjalide sõnastust korrigeerima selliseks, et see oleks üheselt arusaadav, sest juhendist arusaadavus on üks olulisemaid tingimusi õppematerjali puhul (Reva, Karm, Lepp, & Remmik, 2014).

Erinevate õppematerjalide loomisel kasutatakse hindamiseks eksperte (Karagöz & Saka, 2015; Liivaoja, 2016; Neumann, 2016; Pavlenko, 2014; Traat, 2016), nii ka antud töös. Antud töös ei saanud uurija piisavalt palju tagasisidet ja soovitusi ekspertidelt, mistõttu on raske tulemuste üle pikalt arutleda. Ekspertide ülesandeks oli hinnata juhendmaterjali toetust

koolieelsete lasteasutuste õpetajatele õppetöö läbiviimiseks, ülesanne tulenes esimesest uurimisküsimusest, kuidas toetab õppematerjal koolieelse lasteasutuse õpetajal õpperaja läbiviimist. Juhendmaterjalide olemasolu lihtsustab oluliselt õppetöö läbiviimist (Karagöz & Saka, 2015), mida toetasid ka eksperdid oma arvamusega, ja suurendab ka laste arusaamise tõenäosust. Arusaadavuse kindlustamiseks on juhendmaterjalide sõnastused muudetud võimalikult mitteformaalseks (Reva, Karm, Lepp, & Remmik, 2014), et ka tulevastel õpetajatel oleks kerge õppematerjali kasutada. Lisaks sellele on koostatud õppematerjal autori väitel kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2011) ja Siilikese lasteaiale pakub lisaväärtust nende õppekavale toetatus ehk juhendmaterjalid on loodud sellest lähtuvalt.

Teine uurimisküsimus, mis aitas arendada õpperaja jaoks loodud õppematerjale, oli järgmine: kuidas hindavad eksperdid õppevahendit. Õppevahendit hinnati kõrgete hinnetega, sest juhendmaterjalid olid asjakohased, arusaadavad ja vajalikud ning ekspertide enda poolt kontrollitud (Karagöz & Saka, 2015), kuid turvalisuse aspekt oli ainsana saanud madalama hinnangu, sest viibiti lastega tiigi ääres. Veekogudes ääres viibides on oluline tagada laste ohutus, kuid kindlasti annab selline kogemus lastele palju uut informatsiooni (Brügge et al., 2008; Tõhk, 2010) ja seetõttu ei muutnud autor kuuenda vaatluspunkti asukohta.

Kolmas uurimisküsimus oli suunatud ekspertide soovitudele, edasiarendustele ja muudatustele, mida oleks tarvis antud õpperaja või õpperajaga kaasas olevate õppematerjalide puhul teha. Esimese vaatluspunkti kirjelduse pikkuse kohta toodi välja, et see võiks olla kompaktsem. Autori arvates oli põhjendatult esimese vaatluspunkti kirjeldus teiste omadest pikem, sellepärast õpetaja, kes esimest korda hakkab õppematerjaliga tegelema, peaks aru saama kogu õpperaja ülesehitusest, sest arusaadavus on õppematerjalide puhul väga oluline (Reva, Karm, Lepp, & Remmik, 2014). Teiste vaatluspunktidega olid eksperdid rahul, ainsad soovituselid olid seotud sellega, et võiks vähendada vaatluspunktis olevaid tegevusi. Kuna õpperada peab olema kasutatav igal aastaajal ja võimalikult paindlik olema selleks, et seda oleks võimalik mitmekülgselt kasutada (Kuffner, 2011; Norman, 2005; Tuuling, 2008), ei olnud otstarbekas võtta soovituslikke tegevusi vähemaks.

Neljas uurimisküsimus oli laste arvamuse kohta peale seda, kui nad olid õpperaja läbinud. Lastel poolt välja toodud positiivseteks külgedeks olid mängulised tegevused. Mis on tegelikult ka loogiline, sest sellises vanuses laste jaoks on olulisteks arengut toetavateks tegevusteks nii suunatud õppemängud kui ka lihtsalt mängimine (Cumming & Nash, 2015; Ugaste, 2005; Niilo & Kikas, 2008). Samuti oleks saanud nende poolt välja toodud negatiivse

osa ehk kõndimise lahendada mängulisemalt. Kõndimise ajaks saab välja mõelda lastele mõtlemis-ja loendamisülesandeid, milleks võivad olla lastele mõeldud reisimängud.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et tulemused olid üsna sarnased ekspertide puhul (Tabel 2) ja ka laste puhul, mistõttu oli tulemuste analüüsimine veidi ühekülgsem kui autor oleks soovinud. Siiski leidis autor, et koostatud õppematerjal on asjakohane ja seda muudeti vastavalt soovitudele ning autori arvamusele.

Praktiline väärtus

Antud töö praktiliseks väärtuseks on õpperaja jaoks koostatud juhendmaterjalid ja töölehed (Lisad 1-14), mis toetavad Võrumaa lasteaia Siilike õpetajate tööd kohalike murdesõnade õpetamisel ning loodusteadmiste edastamisel.

Töö piirangud ja soovitused tuleviku osas

Käesoleva bakalaureusetöö piiranguteks on järgmised aspektid: kindel sihtgrupp, valimi suurus, tulemuste ühekülgsus ja Võrumaa murdesõnad.

Esimeseks töö piiranguks on kindel sihtgrupp, mis tähendab seda, et õpperada koostati ühe kindla lasteaia 6-7aastastele lastele. Õpperaja koostamisel lähtuti lasteaia Siilike õppekavast, nende lasteaeda ümbritsevast loodusest ja seal töötavate õpetajate arvamusest. Kindla õppekava põhjal koostatud õpperada ei pruugi ühilduda teiste lasteaedade õppekavadega, mistõttu ei ole see üheselt kasutusele võetav teistes lasteaedades, seega võiks tulevikus koostada õppematerjalid, mis oleksid laiemalt kasutatavad.

Valim on moodustatud ühe lasteaia kollektiivi kahest õpetajast ja kahest lapsest. Piiravaks teguriks on uurimuses osalejate arv. Nelja uuritava puhul ei ole võimalik teha üldistavaid järeldusi ka antud õppeasutuse piires. Kuna õppeasutus ei ole väga suur ja valimis osalejad olid omavahel seotud, olid tulemused sarnased. Tulevikus saab antud piirangu vältimiseks kaasata uuringusse mitu Võrumaa lasteaeda, kes sobivad temaatika poolest valimiks.

Temaatika on üheks väärtuseks bakalaureusetöö puhul ja samal ajal ka piiranguks. Piiravaks osutub temaatika Võrumaa murraku ja looduslike nähtuste tõttu, sest Võrumaa murrak on prioriteet ainult kohalike elanike seas ning vaatluspunktidele loodud tingimusi pole võimalik iga lasteaia ümbruses saavutada.

Kokkuvõtteks toob autor välja selle, et õppematerjali koostamine ja katsetamine kvaliteedi parandamiseks on ajamahukas töö, kuid antud töö väärtus kaalub raskused üle. Väärtuseks on õuesõppe sidumine Võrumaa murraku harjutamise ja seeläbi ka säilitamisega. Õuesõppes on lapsed aktiivsed õppijad, mis on tänapäeval üleüldiseks prioriteediks.

Tänuõnad

Soovin tänada elukaaslast vaimse toetuse eest ja perekonda kaasamõtlemissel ning abi eest. Lisaks olen väga tänulik tõlkijatele. Samuti tänan kõiki uuringus osalejaid, kes oma aega antud töö valmimisse panustasid.

Autoorsuse kinnitus

Kinnitan, et töö on minu koostatud ning kõikide autorite ja toetajate panus on korrektselt välja toodud. Töö koostamise aluseks on Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö juhend ja akadeemiline tava.

.....

Kasutatud kirjandus

- Abel, E. (2010). *Tallinna Lasteaedade õpetajate ja juhtkonna arvamusi õuekeskkonnas kasutamisest igapäevases õppe- ja kasvatustöös*. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <http://dspace.ut.ee/handle/10062/15260>.
- Almann, S., Luuri, J., Mänd, M., & Reinap, L. (2001). *Õppekavatöö lasteaias. Metoodiline abimaterjal lasteaija õpetajale ja juhatajale*. Tallinn: ILO.
- Bilton, H. & Waters, J. (2017). Why take young children outside? A Critical consideration of the professed aims for outdoor learning in the early years by teachers from England and Wales. *Social sciences*, 6(1), 1-16.
- Brügge, B., Glantz, M., & Sandell, K. (2008). *Õuesõpe*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Cumming, F. & Nash, M. (2015). An Australian perspective of a forest school: shaping a sense of place to support learning. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 15(4), 296–309.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education Seventh Edition*. USA: Routledge.
- Dahlgren, L. O. & Szczepanski, A. (2006). *Õuesõppe pedagoogika. Raamatuharidus ja meeleline kogemus. Katse määratleda õuesõpet*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo.
- Eilart, J. (Koost). (1986). *Looduse õpperajad*. Tallinn: Valgus.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115.
- Ghafouri, F. (2014). Close encounters with nature in an urban kindergarten: a study of learners' inquiry and experience. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 42, 1, 54–76.
- Harris, F. (2015). The nature of learning at forest school: practitioners' perspectives. *Education 3-13*, 45(2), 272-291.
- Higgins, P. & Lyones, C. (2001). What is outdoor education? In: *Outdoor education – Authentic learning in the context of landscapes*, 2, 15–18. Sweden: Kisa.
- Hirsijärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Kalamees, K., & Kont, H. (2006). *Aastajaad õpperajal. Juhendid looduse vaatlemiseks*. Tartu: Nordon Trükikoda.
- Kaljuste, T. (2007). *Läänemaa looduse õpperajad*. Lihula: Iloprint.
- Karagöz, Ö. & Saka, A. Z. (2015). Development of Teacher Guidance Materials based on 7E learning method in virtual laboratory environment. *Procedia - Social and Behavioral*

- Sciences, 191*, 810-827.
- Keem, H. (1997). *Võru keel*. Tallinn: Teaduste akadeemia.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). Külastatud 01. juunil, 2015, aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917?leiaKehtiv>.
- Kuffner, T. (2010). *Koolieelikute tegelusraamat*. Tallinn: ERSEN.
- Käis, J. (1989). *Valik Johannes Käisi töid*. Tallinn: Valgus.
- Käis, J. (2004). *Kooli-raamat*. (II trükk). Tartu: Ilmamaa.
- Laasik, T., Liivik, M., Täht, M-E., & Varava, L. (2009). Valdkond „Mina ja keskkond“ E. Kulderknup (Toim), *Õppe-ja kasvatusgevuse valdkonnad* (lk 7-25). Tartu: Kirjastus Studium.
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.
- Liivaoja, M. (2016). *Õppe- ja muinasjuturada Võru lasteaiale Punamütsike kui vahend õppekasvatustööks 5-7aastaste lastega*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Lindmäe, M. (2015). *Õpperada Sõrve sääres 5-7aastastele lastele*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Löfstöm, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Külastatud aadressil <http://eduko.archimedes.ee/tegevusuuring>.
- Mårtensson, F., Boldemann, C., Söderström, M., Blennow, M., Englund, J.E., Grahn, P. (2009). Outdoor environmental assessment of attention promoting settings for preschool children. *Health & Place, 15*, 1149-1157.
- McKim, C. A. (2015) The Value of Mixed Methods Research: A Mixed Methods Study. *Journal of Mixed Methods Research*, 1–21.
- Mygind, E. (2009). A comparison of childrens' statements about social relations and teaching in the classroom and in the outdoor environment. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning, 9*(2), 151–169.
- Nelson, N. (2009). Kasvava indiviidi tervis. L. O. Dahlgren, S. Sjölander, J. P. Strid, A. Szczepanski (Toim), *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu* (lk 127-142). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Niilo, A., & Kikas, E. (2008). Mäng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 120-137). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Norman, M. (2005). Loodushoid saab alguse varasest lapsepõlvest. A. Kons (Toim), *Kaasaegseid meetodeid lasteaia õppe- ja kasvatustöös*. Tea ja toimet nr 28, (lk 11-17).
- Nugin, K. (2013). *Üldõpetuse rakendamine lasteaias*. Tartu: AS Atlex, 107-108.

- O'Brien, L. (2009). Learning outdoors: the Forest School approach. *Education 3–13*, 37(1), 45-60.
- Pavlenko, K. (2014). *Õpperada Tartu lasteaiale Lotte kui vahend õppekasvatustöös 5-7aastaste lastega*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Reva, Karm, Lepp, ja Remmik (2014). Praktikute-õppejõudude õpetamisarusaamad rakenduskõrgkoolis. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 2(2), 2014, 116-147.
- Saarniit, M. (2016). *VI klassi õpilaste arvamuse õuesõppest Tallinna koolide näitel*. Publitseerimata magistrیتöö. Tartu: Tartu ülikool.
- Sarv, M. (2006). *Õuesõppe pedagoogika*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Stewart, A. (2008). Whose place, whose history? outdoor environmental education pedagogy as 'reading' the landscape. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 8(2), 79-98.
- Szczepanski, A., Nicol, R. (2005). *Defining Outdoor Education*. Linköping Universitet.
- Suuroja, M. (2005). *Eesti looduse õppe-ja matkarajad*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Timoštšuk, I. (2005). Loodusõpetus alushariduses. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Tomlinson, B. (2013). Materials Evaluation. B. Tomlinson (Ed), *Developing Materials for Language Teaching*, 2, 21-48.
- Toom, M. (1998). Õppekäik loodusesse. *Haridus*, 2, lk 56-58.
- Tovey, H. (2008) Playing Outdoors. *Spaces and Places, Risk and Challenge*. Maidenhead, UK: Open University Press.
- Traat, H. (2016). *Õpperada „kännukuninga saladused“ Tartu sanatooriumi pargi liikumisrajal kui õppevahend 5-7aastastele lastele*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Tuuling, L. (2008). *Lapsevanem ja õpetaja lapse arengu toetajana- mõtteid lapsevanematele ja õpetajatele*. Tallinn: OÜ Vali Press.
- Tõhk, M. (2010). *Metsatõtsi rajad*. Tallinn: Eesti Ajalehed AS.
- Ugaste, A. (2005). Laps ja mäng. L. Kivi & H. Sarapuu (Koost), *Laps ja lasteaed* (lk 154-171) . Tartu: Atlex.
- Vienola, V. (2003). *Keskkonnakasvatus lasteaias*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Võro kiil ja kultuur*. 2000. Võru instituut.
- Õunapuu, T. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustuses*. Tartu Ülikool.

Lisamaterjalide kasutatud kirjandus

- Chandler, D. (2009). *Kõik aialoomadest*. Tallinn: Koolibri.
- Chinery, M. (2005). *Euroopa putukad*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Erik, L., & Kohari, E. (2009). *Liiklusmängud ja -tegevused*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Ernits, P. (2012). *101 Eesti looma*. Tallinn: Varrak.
- Ernits, P. (2013). *Jäljeaabits*. Tallinn: Cum Laude.
- Haavik, Õ. (1996). *Kana ja kukk*. Külastatud aadressil:
<http://www.miksike.ee/documents/main/lisa/3klass/8taluk/kanaja.htm>.
- Heinaste, K. (Toim). (2006). *Aiapidamine*. Tallinn: Varrak.
- Juhanson, L. (2011). *Metsast ja selle asukatest*. Tallinn: TEA.
- Juss sorteerib prügi*. (s.a). Külastatud aadressil:
<http://www.lastekas.ee/index.php?go=web&id=871>.
- Jäätmehoolduseeskirja kehtestamine*. (2010) . Külastatud aadressil:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/420062012017?leiaKehtiv>.
- Kabanen, K. (2010). *Loovtegevused läbi mängu*. Tallinn: TEA.
- Kinks, R. (2010). Linnuelu aabits. Tallinn: Raamatutrükikoda.
- Kongi, A. (2006). *Liikluskasvatus lasteaias igapäevatoos*. Tallinn: Ilo.
- Kruuda, M., & Randjärv, L. (2012). *Avasta vedelikud*. Tallinn: Koolibri.
- Leoste, J. (2013). *Jänku- Jussi ohutusvihik*. Lohkva: Greif OÜ.
- Liiklusmärgid ja teemärgised*. (2011). Külastatud aadressil:
http://www.mnt.ee/liiklusseadus2011/sites/default/files/LM_F_M_130211.pdf.
- Paal, T. (2015). *Eesti metsamarjad*. Tallinn: Varrak.
- Põldaru, A & Merusk, M. (2012). *Mina õpin õues*. Imavere: TÜ Shalom.
- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Ilo.
- Raitviir, A. (2005). Väike mürkseeneraamat. Tallinn: Raamatutrükikoda.
- Raudsepp, M. (Toim). (1999). *Parimad söögiseened ja maitsevaimad seenehõrgutised*. Tallinn:
 Sinisukk.
- Relve, H. (1998). *Puude juurde*. Tallinn: Raamatutrükikoda.
- Relve, H. (2003). *Põlispuud*. Tallinn: Koolibri.
- Sorteerimise juhendid*. (s.a). Külastatud aadressil
<http://www.ragnsells.ee/keskkond/sorteerimisjuhendid/>.
- Tamm, Ü. (2011). *Liikumismängud lasteaias*. Tartu: Atlex.

Vilbaste, K. (2012). *64 lustakat rahva-pärimuslikku õuemängu*. Tallinn: Koolibri:

Wisskirchen.C. (2014). *Meie oleme tänaval tähelepanelikud*. Tallinn: Koolibri.

Õpetaja peab eelnevalt paljundama raamatust „Mina õpin õues“ (Põldaru, A & Merusk, M, 2012), lk 42-43 töölehe.

Lisad

Lisade sisukord

- Lisa 1. Vaatluspunkt: Liiklus, Okkakõ opp liikumissäädüsi
- Lisa 2. Tööleht 1: Mida nägin, mida mitte?
- Lisa 3. Vaatluspunkt: Metsatukk, Okkakõ taht kah süvväq
- Lisa 4. Tööleht 2: Kas kõlbab või mitte?
- Lisa 5. Vaatluspunkt: Prügikastid, prügükastiq um inimestele
- Lisa 6. Tööleht 3: Mis käib kuhu?
- Lisa 7. Vaatluspunkt: Kanad, Okkakõsõl om kah sõpro
- Lisa 8. Tööleht 4: Ehitame kana, ehitame kukke!
- Lisa 9. Vaatluspunkt: Aed, Okkakõsõ meelüs elokotus
- Lisa 10. Tööleht 5: Tahaks maitsta maitsvaid vilju!
- Lisa 11. Vaatluspunkt: Oja ja tiik, Okkakõ taht kah juvvaq
- Lisa 12. Tööleht 6: Mull, mull, mull - kolks.
- Lisa 13 Vaatluspunkt: Park, Okkakõsõ kāküs
- Lisa 14 Tööleht 7: “Käbi ei kuku kännust kaugele,” ütles lilleke.
- Lisa 15 Küsimustik ekspertidele
- Lisa 16 Poolstruktureeritud paarisIntervjuu kava

Lisa 1

1. Vaatluspunkt – Liiklus, Okkakõ opp liikumissäädüsi

Juhend õpetajale

Punkt asub maantee ääres. Lastega liigutakse maantee kõrval paralleelselt asuval kergliiklusteel. On ka tähistatud ülekäigurada. Punktis saab käsitleda teemasid, mis puudutavad:

- liiklemisest maanteel, sõidutee ületamisest;
- ohtude vältimisest erinevatel aastaaegadel.

Vajalikud vahendid: kriit, pliiatsid, töölehtede alused, töölehed.

Õpetajale eelnevalt tutvumiseks:

- Wisskirchen.C. (2014). *Meie oleme tänaval tähelepanelikud*. Tallinn: Koolibri.
- Leoste, J. (2013). *Jänku- Jussi ohutusvihik*. Lohkva: Greif OÜ.
- Kongi, A. (2006). *Liikluskasvatus lasteia igapäevatoös*. Tallinn: Ilo.
- Erik, L., & Kohari, E. (2009). *Liiklusmängud ja -tegevused*. Tallinn: Kirjastus Ilo.

Õppetegevuse eesmärgid vaatluspunktides:

- Laps kirjeldab võimalikke ohte liikluses
- Laps teab, kuidas teed ületada vöötrajal ja ka kohal kus see puudub
- Laps teab, helkuri ja helkurriba vajalikkust.
- Oskab nimetada ohtusid lasteaeda ümbritsevas liikluses
- Teab ja tunneb liiklemise erinevusi valgel, pimedal ajal ning lähtuvalt aastaaegadest.
- Teab ja tunneb jalakäijatele mõeldud liiklusmärke.

Võimalikud tegevused esimeses vaatluspunktis:

- Arutlemine ohtudest liikluses
- Sõidutee ületamine koos õpetajaga
- Liiklusteemalise situatsiooni lõpetamine ja arutelu
- Liiklusteemalise mängu mängimine
- Töölehe täitmine
- Sõidutee ületamine koos õpetajaga.
- Uurida ja vaadelda teeolusid erinevatel aastaaegadel- mis on ohutu ja mis mitte.

Laps õpib järgnevad murdesõnad: julgõ liikminõ - ohutu liiklemine; liikmisõnnõtus-liiklusõnnetus.

Esimese vaatluspunkti tegevuste kirjeldus:

Asudes teele lasteaia õuealalt esimesse vaatluspunkti alustab õpetaja sissejuhatuseks:

Kõnnitee peaks olema kõndimiseks, kuid peale jalakäijate võivad siin ka teised liigelda.

Vaata, kas sa näed peale meie kedagi või tuleb sul meelde mõni olukord, kus kõnniteel on

peale jalakäijate veel keegi. Kui kõnniteel on veel keegi peale meie, siis meie liigume

paremas teeservas, et teised oma kergsõiduvahenditega mööda pääseks. Kuula nüüd. Kõndis

kord Siilikese rühm ja neil tuleb üle tänava minna, aga sellel tänaval pole ühtegi valgusfoori.

Mida ma tegema pean? Rühm liigub sini-valge liiklusemärgi juurde. Siilipoiss ütleb, et

jookseme ruttu üle, kuid siilitüdruk keelab teda. Miks ma ei tohi üle joosta, siis jõuan

autodest kiiresti mööda?! Auto on sinust kiirem ja nii ta võib sulle viga teha. Kõige ohutum

on oodata ülekäiguraja juures, kuni autojuhid on sind märganud ja peatunud. Enne liikuma

hakkamist vaata veel paremale ja vasakule, pead olema veendunud, et mõlemast suunast

tulevad autojuhid peatuvad. Nüüd võidki üle minna. Nii saigi rühm ohutult tee ületatud. Kohe

jõuamegi tähistatud ülekäigurajani, vaatame nüüd, mis teile meelde jäi. Nüüd küsib õpetaja

üle, kuidas ohutult teed ületada. Sissejuhatuse jaoks ideid võib õpetaja leida raamatust

Wisskirchen.C. (2014). *Meie oleme tänaval tähelepanelikud*. Tallinn: Koolibri.

Mis te arvate, kuidas pimedas autojuht teid märkab kõnnitee ääres? Lapsed pakuvad

erinevaid variante.

Meisterdame ise helkuri

Tubase tegevusena võimalus meisterdada lihtne helkur

Vahendid: 5cm laiust helkurriiet, 50 cm lõnga, augurauad, liim, käärid, pappi, alused, harilik.

Töökäik: Laps mõõdab endale kaks 5cm pikkust tükki ning lõikab välja. Kaks helkurriide

tükki kleebib kokku- nurgad kohakuti. Nüüd peab laps märkima harilikuga koha, kuhu auk

teha. Vajutab augurauaga augu märgitud kohale. Ajab lõnga august läbi ning teeb sõlme.

Vajadusel saab õpetaja aidata abivajajaid.

Katse helkuriga

Talvisel ajal pimeduses teha katse helkurite või helkurvestidega õuealal. Üks õpetajatest või

lastest peidab ennast lasteaia hoovi. Teised lapsed otsivad eemalt taskulambiga. Katset saab

lastele tutvustada läbi Jänku-Jussi jutukese raamatust Jänku- Jussi ohutusvihik, lk 22. Lisaks

on raamatul kaasas CD, mida kehva ilma korral eelnevalt toas vaadata.

Situatsioon liikluses

Kogu rühm läks tänavale jalutama ja kõigil olid ilusad kollased liiklusvestid seljas. Sven

otsustas kaasa võtta ilusa pildiga õhupalli, mille ta oli eile sõbrasünnipäevapeolt saanud.

Tänavale minnes oli Sven sõbraga paaris ning koos nendega ka see ilus õhupall. Lapsed jalutasid kõnniteel ja vaatasid, kuidas tänavapuhastusauto suur hari sahinaga tänavat pühkis. Ootamatult jooksis Sven kolonnist välja otse sõidutee suunas. Õpetaja hõikas kohe poisi nime ja nägi, et Sveni õhupall liikus juba kõnnitee äärest sõiduteele.

Võtke paaridesse ja iga paar arutleb

- Kuidas jutuke lõppeda võis?
- Miks jooksis Sven sõiduteele?
- Mis võib juhtuda sellises olukorras?
- Mis sina oleksid Sveni asemel teinud?
- Kuidas tuleb antud olukorras käituda?

Situatsioon on võetud raamatust „*Liiklusmängud ja -tegevused*“, 2008.

Mäng „Kuula, vaata ja tegutse õigesti!“

Lapsed joonistavad kriitidega kergliiklusteele sebra. Osa rühmast jääb ühele poole sebra ja teised teisele poole. Õpetaja jutustab ja lapsed käituvad vastavalt olukorrale, kes eksib peab seletama, mille pärast ta nii arvas.

On ilus päev ja lapsed kõnnivad tänavatel ning järsku tekib tüdrukutel vajadus teed ületada. Nad näevad, et eemalt tuleb suur veoauto. Veidi hiljem kõnnib poiste kamp ja ka nemad tahavad sõiduteed ületada. Vaatavad paremale ja vasakule, ei ole ühtegi autot. Nüüd on poistel ja tüdrukutel vajadus samal ajal teed ületada. Kedagi ei tule peale ühe mootorratta. Õpetaja võib erinevaid situatsioone välja mõelda ning need lastele edastada. Mängu võidavad need, kes püsivad lõpuni nii, et ühtegi viga ei teki. Antud mängu mõtles töö autor välja.

Tööleht 1.

Esimeses ülesandes peab lapse leidma liiklusmärkide seast need, mida nägi esimeses vaatluspunktis.

Pildid liiklusmärkidest on võetud *Liiklusmärgid ja teemärgised*. (2011). Külastatud aadressil http://www.mnt.ee/liiklusseadus2011/sites/default/files/LM_F_M_130211.pdf

Teises ülesandes joonistab laps enda kodutee, mis võiks sisaldada: kodu, lasteaeda, poodi, sõidu- ja kõnniteid ning liiklusmärke.

Lisa 2. Tööleht 1: Mida nägin, mida mitte?

1. MILLISEID MÄRKE SA NÄGID KÕNNITEEL JA ÜLEKÄIGURAJAL, TÕMBA RING ÜMBER MIDA NÄGID JA RIST PEALE MIDA EI NÄINUD?

ÜLEKÄIGURADA	JALGRATTA	KÕNNITEE	JALGRATTATEE
	SÕIDU		
	KEELD		

2. JOONISTA ENDALE TURVALINE KODUTEE, MIS SISALDAB LIIKLUSMÄRKE.

Lisa 3

2. Vaatluspunkt – Metsatukk, Okkakõ taht kah süvväq*Juhend õpetajale*

Segamets, lasteaia külje all, kus saab edukalt vaadelda hiljem järgnevaid taimi, loomade jälgi ja muutusi looduses:

- vilju: maasikas, vaarikas, pihlamari;
- põõsaid: kadakas, kibuvits;
- seeni: puravik, pilvik, kärbseseen;
- metsloomade jälgi (kõige tõenäolisem on leida metskitse, halljänese ja rebase jälgi).
- muutusi metsas erinevatel aastaaegadel.

Õpetajale eelnevalt tutvumiseks:

- Ernits, P. (2013). *Jäljeaabits*. Tallinn: Cum Laude.
- Paal, T. (2015). *Eesti metsamarjad*. Tallinn: Varrak.
- Raudsepp, M. (Toim). (1999). *Parimad söögiseened ja maitsevaimad seenehõrgutised*. Tallinn: Sinisukk.
- Raitviir, A. (2005). Väike mürkseeneraamat. Tallinn: Raamatutrukikoda.

Õppetegevuste eesmärgid vaatluspunktides:

- Teab vara-ja hilissügise tunnuseid (pori, vihm, külm, öökülm) nende mõju inimestele, taime- ja loomariigile.
- Teab häid söögiseeni ja kärbseseene eriliike.
- Laps teab erinevaid vilju (maasikas, vaarikas, pihlamari)
- Laps teab loomade käitumise erinevusi erinevatel aastaaegadel.
- Laps määrab õpetaja abiga metslooma jälgi.

Võimalikud tegevused teises vaatluspunktis:

- Objektide tuvastamine raamatu abiga.
- Vaatlus erinevatel aastaaegadel, arutleda erinevate aastaaegade tunnuste üle, mida metsas näha võib.
- Viljade määratlemine läbi erinevate meelte (maitsmine, haistmine).
- Võrrelda erinevaid vilju
- Laps määratleb loodust vaadeldes aastaaja.
- Teemasid kinnistavate mängude mängimine
- Töölehe täitmine

Laps õpib järgnevad murdesõnad: aastaao - aastaajad; segämõts - segapuistu.

Teise vaatluspunkti tegevuste kirjeldus:

Sissejuhatav tekst vaatluskaardilt saavad oskajad lugeda ette teistele. Siilid söövad enamasti putukaid ja nende vastseid. Isegi konnad ja vihmaussid maitsevad neile. Siil jalutab tihti mööda toiduainetest, mis sobivad rohkem inimestele.

Okkake on siit leidnud erinevaid vilju: maasikas, vaarikas, pihlamari, kibuvits ja seeni puravik, pilvik, kärbseseen, kukeseen. Talvel võib siit leida metsloomade jälgi.

Olenevalt aastaajast valib õpetaja tegevused õpperajal.

Objekte ja loomade jälgi saavad lapsed ka ise tuvastada. „Jäljeaabitsast „(2013), leiab jänese, rebase ja metskitse jälgede pildid. Laps leiab raamatust sarnase jälje ning küsib õpetajalt, kas tegemist on sama loomajäljega. Õpetaja võib hiljem raamatust huvitavaid fakte antud loomajälje kohta lugeda. „Eesti metsamarja“ raamatust leiavad lapsed samuti iseseisvalt hariliku vaarika, metsmaasika ja pihlamarja.

Soovituslikud küsimused aruteluks:

- Milliseid vilju olete leidnud kõige sagedamini?
- Millisel aastaajal valmivad metsaviljad?
- Mis sa arvad, kas metsasaadused on ka kuidagi kasulikud?
- Millisel aastaajal me loomajälgi kõige paremini näeme?

Olles tutvunud erinevate taimede ja puudega saab kinnistavaid mängu mängida.

„Loovtegevused läbi mängu“ (Kabanen, 2010):

„Taimerong“, lk 13;

„Mille poolest erinevad“, lk 20;

„Hilissügisene ilm“, lk 47;

„Taime kasvamine“, lk 53.

Kabanen, K. (2010). *Loovtegevused läbi mängu*. Tallinn: TEA.

„Õpime õues mängides“ (Raadik, 2009):

„Jälgede lugemine“, lk 42:

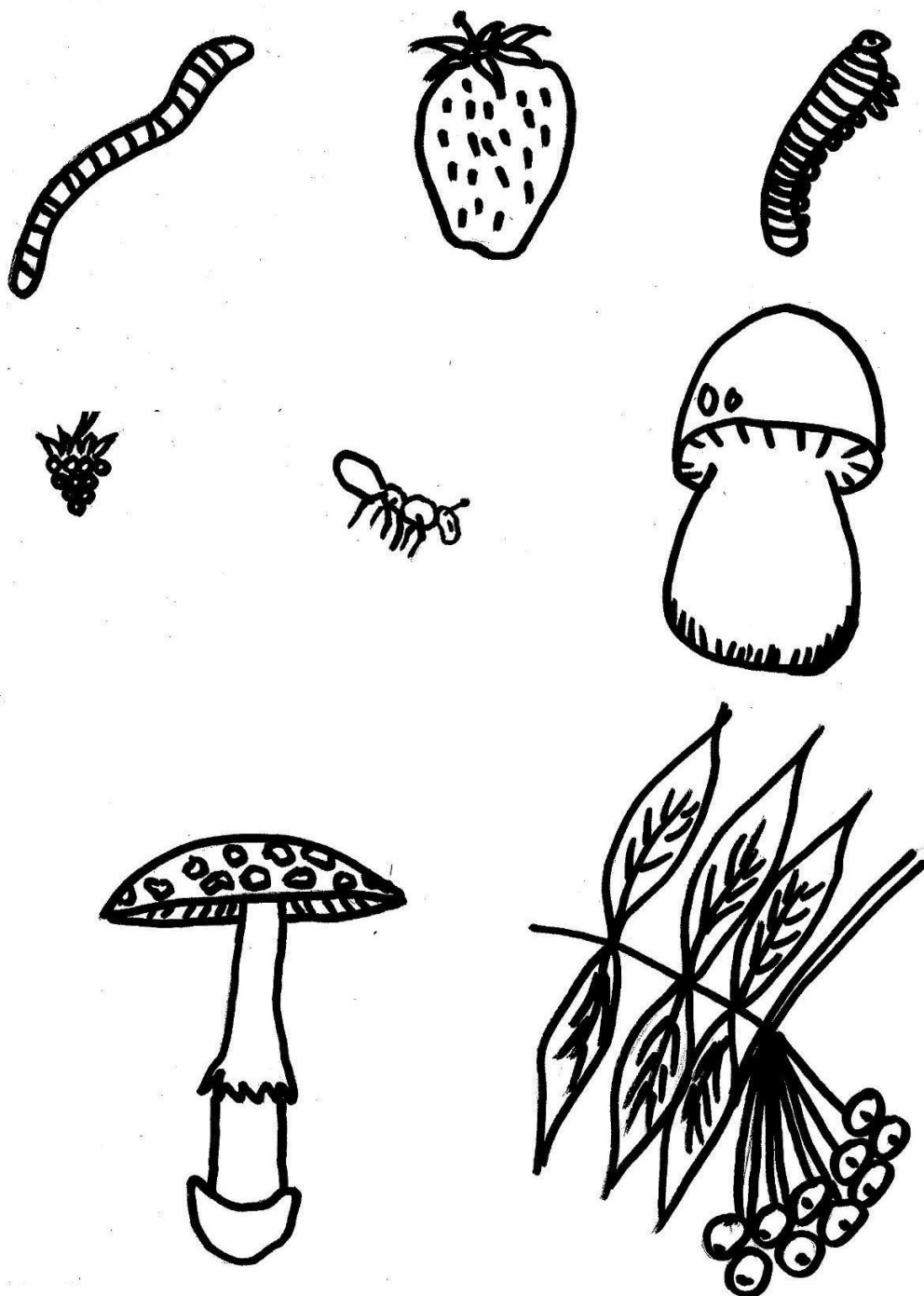
„Sorteerimine“, lk 36.

Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Ilo.

Lisa 4. Tööleht 2. Kas kõlbab või mitte?

VÄRVI ÄRA NEED ASJAD, MIDA SÖÖB INIMENE.

VAARIKAS, MAASIKAS, PIHLAMARI, VIHMAUSS, SIPELGAS, TÕUK,
KÄRBSESEEN, PURAVIK.

Lisa 5

3. Vaatluspunkt – Prügikastid, prügikasti üm inimistele*Juhend õpetajale*

Prügi viskame alati prügikasti, siis on Okkakese elu parem. Siilipoiss võib leida mõne plastmassist eseme ja seda närima hakata. See ei sobi tema toidulauale ja ta võib sellest kõhuvalu saada.

Tänapäeval tuleb prügi sorteerida. Eraldi pannakse klaas, paber, papp ning olmejäätmed.

Erinevad (klaasi-, papi-, olmejäätmed) prügikastid asuvad 18 korteriga korrusmaja kõrval, kus saab juttu teha:

- prügi sorteerimise vajalikkusest, sest näevad erinevaid prügikaste paber- ja papi, pakendite kogumiseks;
- asjade säästlikust kasutamisest;
- inimeste hoolivusest ümbritseva keskkonna suhtes (korrastustööd, prügi maha loopimine, sorteerimata prügi).

Õpetajale eelnevalt tutvumiseks:

- *Jäätmehoolduseeskirja kehtestamine*. (2010) . Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/420062012017?leiaKehtiv>.
- *Jussi sorteerib prügi*. (s.a). Külastatud aadressil <http://www.lastekas.ee/index.php?go=web&id=871>.
- *Sorteerimise juhendid*. (s.a). Külastatud aadressil <http://www.ragnsells.ee/keskkond/sorteerimisjuhendid/>.

Õppegevuste eesmärgid vaatluspunktides:

- Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sorteeritakse.
- Laps oskab kirjeldada kodust prügi sorteerimist, teab, milleks see on vajalik.
- Laps mõistab, miks tuleb loodust hoida

Võimalikud tegevused kolmandas vaatluspunktis:

- Kuulata õpetlikku Jussi juttu.
- Paigutada prügi õigetesse prügikastidesse
- Arutleda loodushoiu üle

Kolmanda vaatluspunkti tegevuste kirjeldus:

Sissejuhatuseks võib õpetaja lasta lastele nutiseadmest Jussi prügisorteerimise juttu (<http://www.lastekas.ee/index.php?go=web&id=871>). Nii saavad lapsed vajaliku teooria lapsepärasel versioonis kätte ja laps oskab praktilises tegevuses edasi toimetada.

Tegevustena saab läbi viia näiteks erinevate materjalide (klaas, plekk, paber) klassifitseerimise, mis on õpetajal kaasa võetud, ning laps saab need õigesse prügikasti vaatluspunktis panna. Vajalikud materjalid või küsida lasteaia toiduosakonnast, kus pakendeid leidub kindlasti.

Organiseerida lastega oma lasteaia ümbruse talgupäev.

Soovituslikud küsimused aruteluks, enne talgupäeva:

- Mille pärast peaks hoidma loodust puhtana?
- Mida meile ja loomadele puhas loodus annab?
- Milliseid abivahendeid on meil talgupäevaks tarvis?

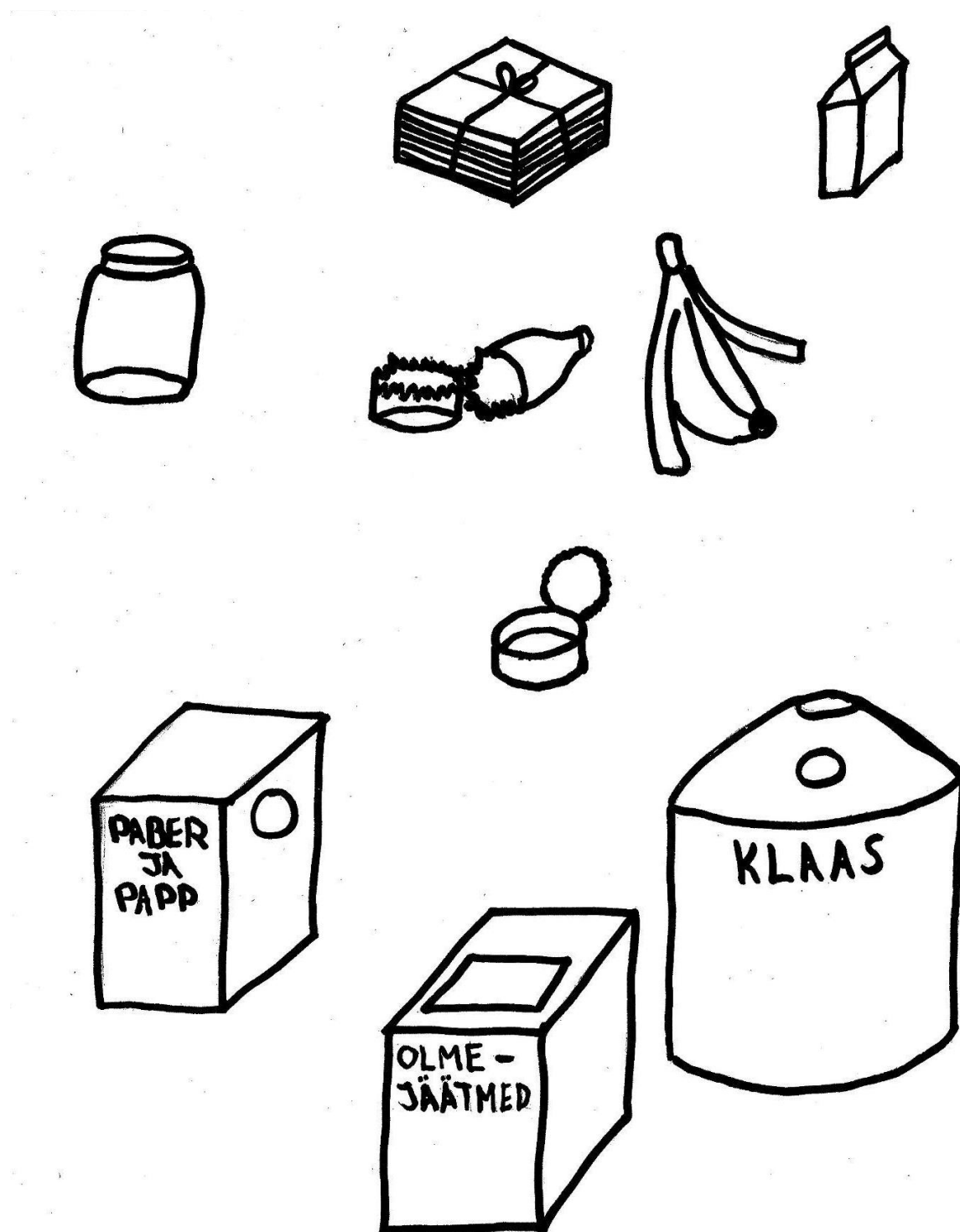
Vajalikud vahendid oleksid järgmised: rehad, prügikotid, kindad, helkurvestid.

Olles koristanud oma lasteaia ümbruse võiks ka õues pikniku teha. Võimalusi on kaks: lasteaia lõuna välja tuua või kaasata lapsevanemad toitlustamise korraldamisse.

Laps õpib järgnevad murdesõnad: prügikast - prügikast; sortma- sorteerima.

Lisa 6. Tööleht 3. Mis käib kuhu?

TÕMBA JOONEGA PRÜGI ÕIGESSE PRÜGIKASTI!

Lisa 7

4. Vaatluspunkt - Kanad, Okkakõsõl om kah sõpro

Juhend õpetajale

Lasteaiast kõige kaugem vaatluspunkt ca 500 m. Aiamaade juures on ka ühe külaelaniku rajatud väike kanala.

Lapsed saavad vaatlustahvilt lugeda: okkake kohtub jalutuskäigul kana ja kukega. Ta leiab, et kana ja kukk on erinevad. Ükskord kuulis siil kanaema käest, et rebane olla nende aia taga hiilinud. Siilile see ei meeldinud, sest rebane on ka siili vaenlane. Siil kaitseb ennast okastega.

Võimalus vaadelda lähedalt kanu ja seal on ka valget kukke. Tegevused seostuvad:

- kanade, kukega (välimus, toit, käitumine, häälitsemine);
- Okkakese ja kanade ning kuke ühine vaenlane (rebane).

Õpetajale eelnevalt tutvumiseks:

- Ernits, P. (2012). *101 Eesti looma*. Tallinn: Varrak.
- Haavik, Õ. (1996). *Kana ja kukk*. Külastatud aadressil:
<http://www.miksike.ee/documents/main/lisa/3klass/8talu/kanaja.htm>

Õppetegevuste eesmärgid vaatluspunktides:

- Laps teab, et rebane on kiskja ning söövad endast nõrgemaid või haiged loomi.
- Teab kodulinde: kana, kukk ja tibu
- Laps võrdleb kana ja kuke väliseid tunnuseid
- Laps eristab kana ja kukke
- Laps teab, et kana muneb mune

Võimalikud tegevused neljandas vaatluspunktis:

- Saab võrrelda kana ja kukke (suurus, värvus) ja mängida mängu „Kull“ ainult on kanad ja kulli asemel rebane.
- Mängida mängu, mis kinnistab saadud teadmisi
- Kahe kodulinnu võrdlus väliste tunnuste alusel
- Lastele huvitavaid fakte kana ja kuke kohta jutustada
- Täita töölehte, mis kinnistab saadud teadmisi

Laps õpib järgnevad murdesõnad: kanahaugas- kanakull; repän - rebane.

Neljanda vaatluspunkti tegevuste kirjeldus:

Sissejuhatuseks loevad lapsed vaatlustahvliil olevat infot, kes lugeda ei oska – kuulab.

Õpetaja suunab lapsi vaatlema kana ja kukke.

Soovituslikud küsimused võrdluseks:

- Vaata kana ja kuke pead, kas neil on erinevusi, sarnasusi? Põhjenda.
- Vaata kana ja kuke keha, kas neil on erinevusi, sarnasusi? Põhjenda.
- Vaata kana ja kuke saba, kas neil on erinevusi, sarnasusi? Põhjenda.
- Vaata kana ja kuke jalgu, kas neil on erinevusi, sarnasusi? Põhjenda.

Allikatele toetudes saab õpetaja laste tähelepanekuid täiendada:

kanakarja juhiks on kukk. Kukk on kanast suurem, julgem ja ka tugevam. Kukel on uhke rüht ja tore sulestik, ka on tal toredad sirbikujulised sabasuled. Relvaks vaenlase vastu on kukel terav ja tugev nokk ning kannused jalgade küljes.

Nii kukel kui kanal on peas punane säbruline hari ja noka all punased lokutid. Kuke lokutid ja hari on suuremad kui kanal. Hästi on arenenud nii kanal kui kukel nägemine, kuigi silmad on võrdlemisi väikesed. Nokal asuvad ninasõõrmed. Kõrvad on kaetud sulgedega.

Toitu mureseb ta noka abil: kõik terakesed, seemned, putukad, ussikesed korjab ta üles ja neelab alla. Toitu otsib ka maa seest, siblides mullas, liivas, rohus. Siblimiseks on tugevad lühikesed sarvkilbistega kaetud jalad. Jalal on neli varvast, kolm neist on suunatud ettepoole, üks tahapoole. Varbad on varustatud küünistega. Kuna kanadel puuduvad hambad, neelavad nad kogu toidu tervelt alla.

Kanu kasvatatakse selleks, et saada neilt mune. Kana muneb päevas ühe muna. Munadest haub kana pojad - tibud. Haudumise ajal istub kana munadel ja soojendab neid oma kehaga.

Kas te teate, keda on nimetatud tuntud kanavargaks? Laste eeldatav vastus: rebane.

Jah, just rebane see on. Rebane on nii kaval, et ta oskab hinnata ohu suurust, kui koer haugub, aga on ketis, siis ta ikkagi leiab võimaluse kanaaeda sisenemiseks.

Mäng

Olles võrrelnud ja tutvunud Siilipoisi sõpradega mängime mängu. „Kana ja rebane“, künkal märgistab õpetaja koos lastega ala, millest üle astuda ei tohi. Valitakse 1-2 rebast (keda mängu jooksul vahetatakse), kes hakkavad kanasid puuris taga ajama. Kes kanadest saab puudutatud peab kükitama, kuni teised kanad ta ära päästavad uue puudutusega. Mängu pikkust reguleerib õpetaja.

Soovituslikud mängud:

„Õpime õues mängides“ (Raadik, 2009):

„Kes on kaval rebane?“, lk 25.

„Liikumismängud lasteaias“ (Tamm, 2011):

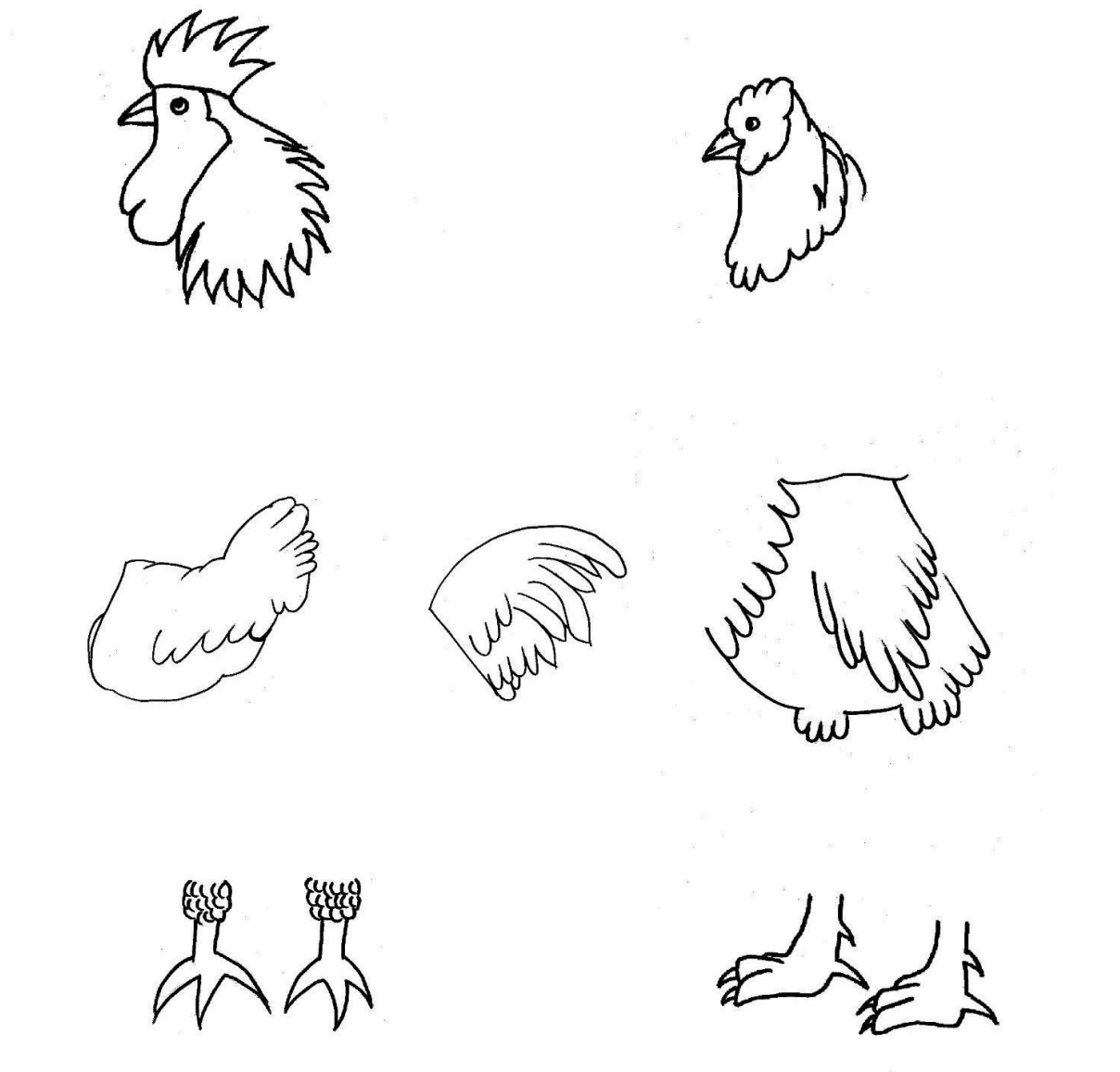
„Rebane ja siilid“, lk 101.

Tamm, Ü. (2011). *Liikumismängud lasteaias*. Tartu: Atlex.

Lisa 8. Tööleht 4. Ehitame kana, ehitame kukke!

ÜHENDA SOBIVAD TÜKID, ET SAAKSID KOKKU KANA JA KUKE.

RÜHMAS VÕID OSAD VÄLJA LÕIGATA JA ERALDI LEHELE KLEEPIDA, ET SAAKSID KONTROLLIDA, KAS NEED SOBIVAD.

Lisa 9

5. Vaatluspunkt - Aed, Okkakõsõ meelüs elokotus

Juhend õpetajale

Okkake leiab küll metsast toitu, aga seal on see raskendatud. Aias on kõik hea ühes koos ja ta ei pea vaeva nägema toidu otsimiseks. Selles punktis saab juttu teha:

- marjapõõsastest ja viljapuudest;
- aed- ja juurviljadest;
- töödest aias erinevatel aastaegadel.

Õpetajale eelnevalt tutvumiseks:

- Heinaste, K. (Toim). (2006). *Aiapidamine*. Tallinn: Varrak.
- „Euroopa putukad“ (Chinery, 2005); (Chandler, D. (2009). Kõik aialoomadest. Tallinn: Koolibri.
- „Kõik aialoomadest“ (Chandler, 2009); (Chinery, M. (2005). Euroopa putukad. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Õppetegevuste eesmärgid vaatluspunktides:

- teab sügis- ja kevadtöid aias (külvamine, taimede hooldamine ja saagi koristus)
- mõistab, miks viljad valmivad sügisel
- teab erinevaid aedvilju
- laps tutvub erinevate putukatega ja aia väikeloomadega

Võimalikud tegevused viiendas vaatluspunktis:

- õpib tundma erinevaid aedvilju
- leiab erinevusi ja sarnasusi aiasaaduste vahel
- tuvastab maitse järgi, mis viljaga on tegu
- tutvuda erinevate aia tööriistadega
- mängida kinnistavaid mängu
- vaadelda, milliseid putukad näeb lendamas ja taimedel liikumas
- nuusuta erinevaid vilju
- jaga oma mõtteid paarilisega, miks taimed ei kasva talvel
- täita töölehte.

Viienda vaatluspunkti tegevuste kirjeldus:

Sissejuhatuseks saavad lapsed lugeda vaatlustahvli: aias kasvavad erinevad marjapõõsad, viljapuud. Aed-ja juurviljad meelitavad ligi putukaid ja ussikesi. Okkake ei pea siin toidu pärast muretsema. Aia ääres riisumata lehehunnikus on tal hea talveund veeta.

Veel saab arutleda, mida viljadest teha saab ja kas kõik söövad neid vilju, mis aias on. Lisaks veel, kas keegi on saanud valmistada mingitest viljadest midagi (moos, mahl jne).

Aedniku käest loa saades, võiks ka vilju maitsta. Ka oleks huvitav, kui aednik ise tuleks rääkima aiatöödest ja kaasaks lapsi.

Saab võrrelda kapsast, porgandit ja kartulit. Seada ühte ritta suuruse, kaalu järgi. Olenevalt, mida parasjagu aednik meil tegevuseks lubab. See tuleb õpetajal eelnevalt aednikuga kokkuleppida.

Aedniku, laste, õpetaja arutelu

Õpetaja võib suunata teemasid küsimustega esitades need esmalt lastele ja hiljem aednik täpsustab või kinnitab:

Mida on taimetele kasvamiseks vaja?

Kuidas külvata ja istutada?

Kuidas taimi hooldada kasvamise ajal?

Millal on vili valmis?

Soovituslikud mängud vaatluspunktides:

„Liikumismängud lasteaias“ (Tamm, 2011):

„Kartulipanek“, lk 130.

„64 lustakat rahva-pärimuslikku õuemängu“ (Vilbaste, 2012):

„Juurikateater“, lk 62.

„Loovtegevused läbi mängu“ (Kabanen, 2010):

„Taime kasvamine“, lk 53.

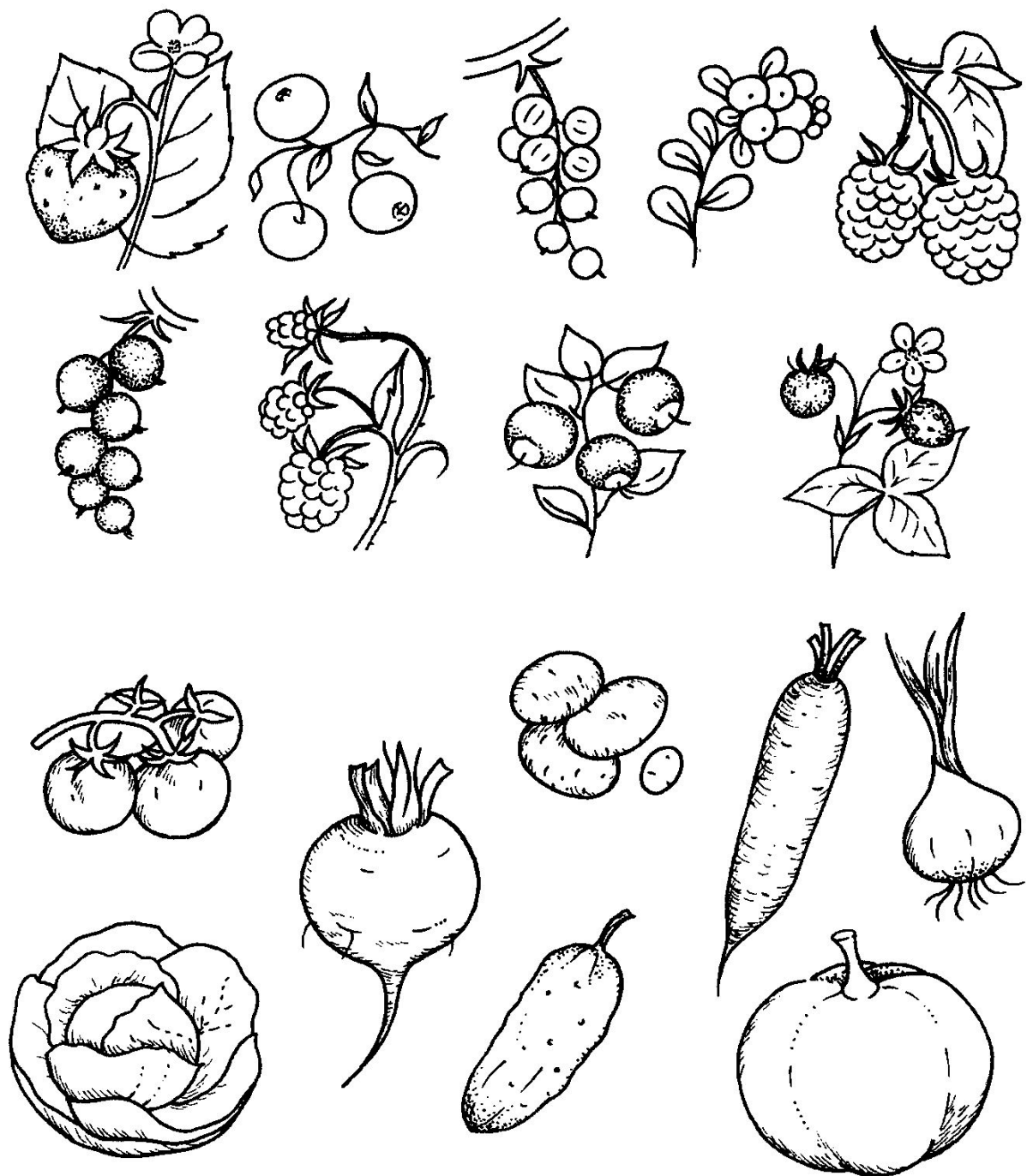
Õpetaja peab eelnevalt paljundama raamatust „Mina õpin õues“ (Põldaru, A & Merusk, M, 2012), lk 42-43 töölehe.

Põldaru, A & Merusk, M. (2012). *Mina õpin õues*. Imavere: TÜ Shalom.

Laps õpib järgnevad murdesõnad: aidmaa- aiamaa; tüü- töö.

Lisa 10. Tööleht 5. Tahaks maitsta maitsvaid vilju!

VÄRVI, LÕIKA JA KLEEBI!

42
METSAMARJAD

VÄRVI, LÕIKA JA KLEEBI.

--	--	--	--

AIAMARJAD

--	--	--	--

KÖÖGIVILJAD, MIS KASVAVAD MAA SEES

--	--	--	--

KÖÖGIVILJAD, MIS KASVAVAD MAA PEAL

--	--	--	--

Lisa 11

6. Vaatluspunkt - Oja ja tiik, Okkakõ taht kah juvvaq*Juhend õpetajale*

Antud punktis saab rääkida vee vajalikkusest elusorganismidele ja lisaks:

- veekogud – tiik, oja erinevatel aastaegadel (veehulk, voolukiirus, värvus, ohud veekogudel);
- pardid – välimus, toitumine, käitumine.

Õpetajale eelnevalt tutvumiseks:

„Tiigielanikud“ (Tiigielanikud. Muraste looduskool, s.a.)

Õppetegevuste eesmärgid vaatluspunktides:

- Laps teab, miks vesi on taimelehele, loomadele ja inimestele vajalik.
- Laps teab, et võõras kohas vetteminek on ohtlik
- Laps teab veekogusid: tiik, oja
- Laps oskab nimetada lihtsamaid veekogu elanikke

Võimalikud tegevused kuuendas vaatluspunktis:

- Arutelu miks on vett elusorganismidele vaja
- Katse koos töölehega
- Veeteemalised mängud
- Vaadelda, kirjeldada veekogu elusorganisme
- Vestelda ohtudest, mis veekoguga seonduvad erinevatel aastaegadel
- Vaadelda ja võrrelda emaste ja isaste partide välimust.

Kuuenda vaatluspunkti tegevuste kirjeldused:

Sissejuhatuseks saavad lapsed lugeda vaatlustahvlilt: vett vajavad kõik elusolendid. Siin tiigis käib Okkakene oma janu kustutamas. Tiik on elupaigaks ka partidele.

Veekogudel valitsevad ka ohud. Kui sa ujuda ei oska, siis ilma täiskasvanu järelvalveta vette minna ei tohi. Õhukesele jääle minek on ohtlik.

Soovituslikud küsimused aruteluks:

Mis te arvate, miks on vaja vett elusorganismidele?

Mis võib veepõhjas ohtlikku olla?

Kes vees elavad?

Mis siis saaks, kui vesi tiigist välja pumbata?

Arutelu lõppedes võiks võtta suuremasse anumasse vett, et lapsed saaksid uurida luubiga, kas nad leiavad elusolendeid veest. Õpetaja aitab lastel leitud väikeorganisme tuvastada. Kui kõik

veeuurijad on töö teinud, tuleb need tagasi tiiki asetada.

Soovituslikud mängud veekogu lähedal olevale muruplatsile mängimiseks:

„64 lustakat rahva-pärimuslikku õuemängu“ (Vilbaste, 2012):

„Konnahüpped“, lk 23.

„Männikoorest paat“, lk 24.

„Kalamees“, lk 27.

„Sauna taga tiigi ääres“, lk 31.

„Loovtegevused läbi mängu“ (Kabanen, 2010):

„Veemuusika“, lk 46“.

Laps õpib järgnevad murdesõnad: viikogo - veekogu; pardsi - pardid.

Katse

Materjalid:

kivi, puukoor, puuleht, oks, liiv, hein, tammetõru.

Töö käik:

õpetaja võtab suuremasse anumasse tiigist vett;

iga laps otsib endale vajalikud materjalid, mida õpetaja nimetab;

lapsed tulevad nõu äärde viie kaupa ja asetavad järjest esemeid vette

lapsed kirjeldavad, mis juhtus esemetega.

Lisa tegevusena võib esemeid kaaluda (raskem, kergem).

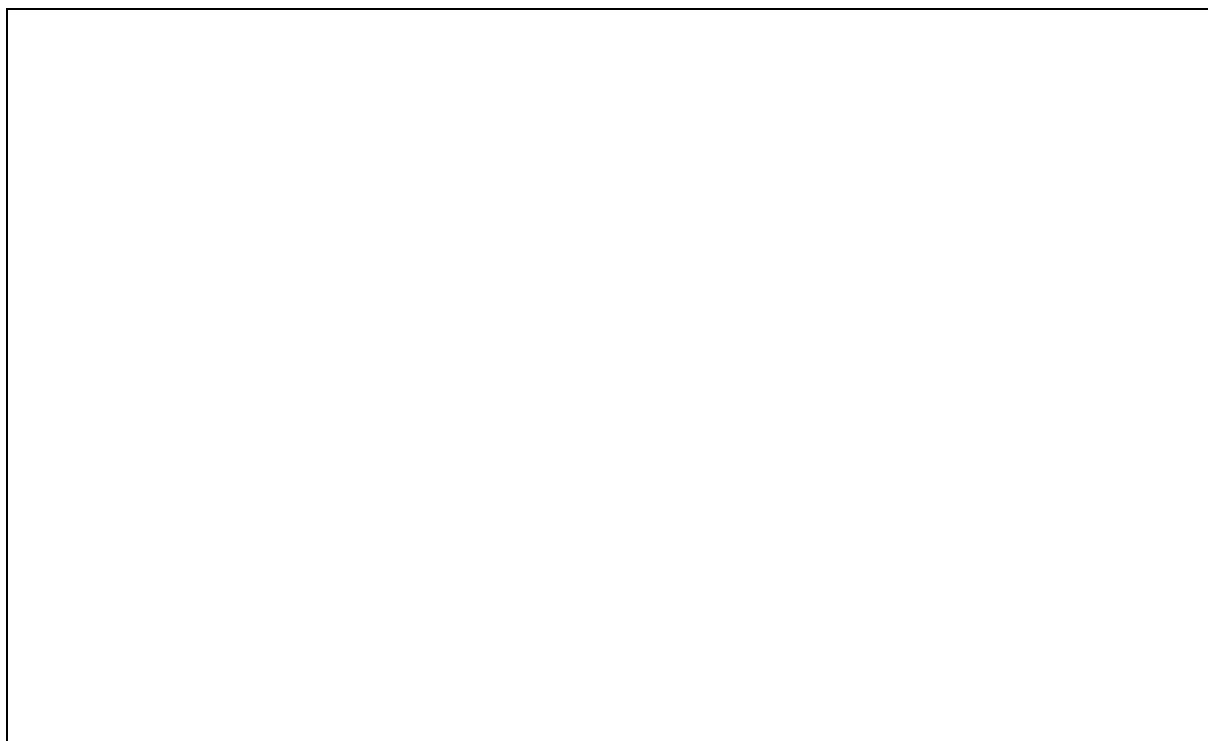
Seejärel saab täita muruplatsil vastavalt ilmastikule töölehte (Lisa 12).

Katse ja töölehe idee pärineb „Avasta vedelikud“ (Kruuda & Randjärv, 2012) raamatust lk 20.

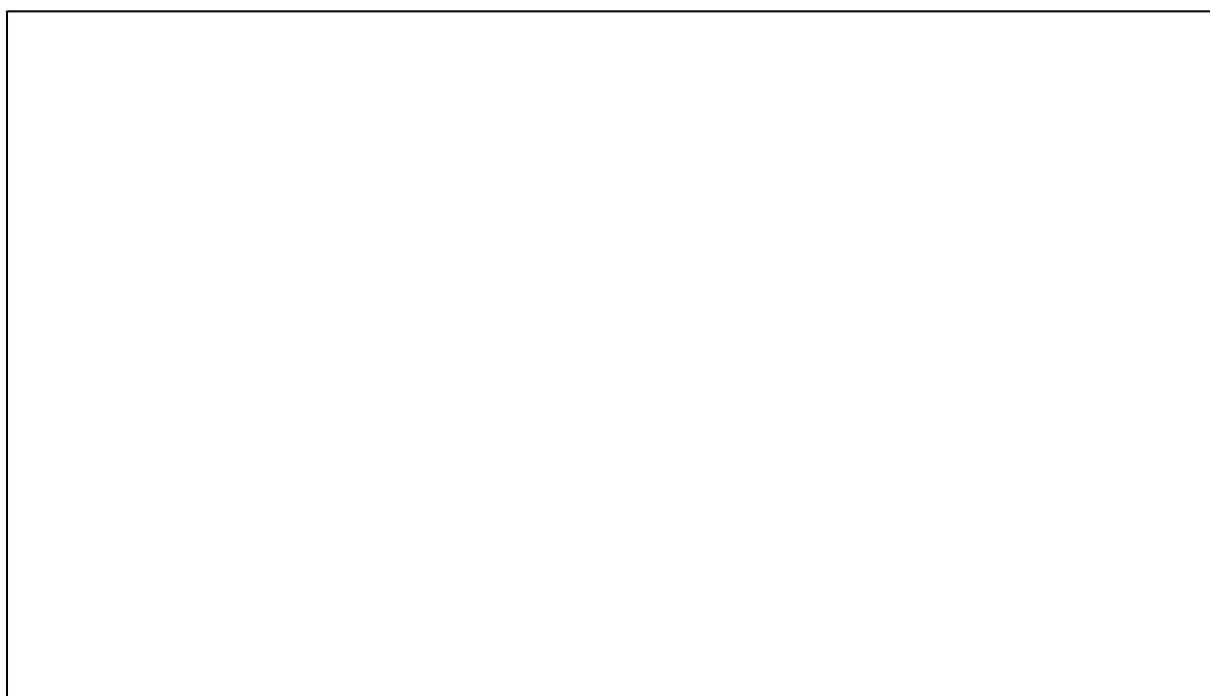
Kruuda, M., & Randjärv, L. (2012). *Avasta vedelikud*. Tallinn: Koolibri.

Lisa 12. Tööleht 6. Mull, mull, mull - kolks.

JOONISTA KASTI SISSE ESEMED, MIS UJUVAD

JOONISTA KASTI SISSE ESEMED, MIS UPUVAD

Lisa 13

7. Vaatluspunkt - Park, Okkakõsõ kākūs*Juhend õpetajale*

Selles punktis saab käsitleda järgmisi teemasid:

- puud pargis - pärn, vaher, saar, lepp, kask, kuusk, mänd, paju, haab, toomingas, vaher, tamm;

- lilled – nurmenukk, ülane, sinilill;

- piiritähis- saavad teadmisi ristiga kivist, pargi otstarbest vanasti ja praegu.

Pargis asub palliplats erinevate mängude mängimiseks, pingid ning lava metsapidude läbiviimiseks;

- linnud - kuldnokk, hallvares, harakas, rähn, leevike, tihane – õpivad tundma nende välimust, käitumist, toitumist, kuulevad erinevaid linnuhääli, kevadel, suvel, sügisel ja talvel.

Õpetajale eelnevalt tutvumiseks:

- Relve, H. (1998). *Puude juurde*. Tallinn: Raamatutrukikoda.
- Relve, H. (2003). *Põlispuud*. Tallinn: Koolibri.
- Kinks, R. (2010). *Linnuelu aabits*. Tallinn: Raamatutrukikoda.

Õppetegevuste eesmärgid vaatluspunktides:

- laps teab lehtpuude vilju (kastanimunad, tammetõru, pihlakamari) ja puude erinevaid liike (arukask, leinakask).
- tunneb ära looduses rändlinnud: pääsuke, kurg ja paigalinnud: tihane, varblane, leevike, harakas, vares.
- Laps vaatlleb ja võrdleb erinevad puid
- Laps tuvastab koos õpetajaga linde vaatluse põhjal ja linnuhääli kuulamise põhjal.

Võimalikud tegevused seitsmendas vaatluspunktis:

- Puude tundmaõppimine läbi vaatluse
- lillede tuvastamine läbi haistmismeele
- piiritähise samblast puhastamine
- linnuvaatlus
- lindude häälte jäljendamine
- teadmiste kinnitamine läbi mängu
- töölehe täitmine
- sügisel lehti riisuda

- looduslikust materjalist pildi tegemine
- pargi laval esinev linnukoor

Selles punktis saab näiteks sügisel lehti riisuda, lehti kasutada meisterdamises. Teha mälumängu, segada erinevad lehed kokku alusele ja laps võtab ühe lehe ning peab ära arvama, mis lehega tegu on.

Seitsmenda vaatluspunkti tegevuste kirjeldused:

Sissejuhatuseks loevad lapsed vaatlustahvliolt esmase info: siin on palju erinevaid puid: kask, kuusk, mänd, vaher, pärn, tamm, paju, haab, saar, lepp, toomingas. Vana park on elupaigaks lindudele ja kasvukohaks paljudele taimedele. Sügisel langeb puudelt palju lehti ja sinna alla on Okkakesel külmade saabudes hea peitu pugeda.

Puude teemasid käsitledes saab mängida **järgnevaid mängu**:

„Metsast ja selle asukatest“, (Juhanson, 2011):

„Koosta kuusk“, lk 9.

„Millisele puule sobib?“, lk 11.

„Tantsud puulehtedega“, lk 12.

„Mõmmi leidis lehe!“, lk 16.

Juhanson, L. (2011). *Metsast ja selle asukatest*. Tallinn: TEA.

Olenevalt aastaajast võib pargi pinkidel end sisse seada ja teha linnuvaatlust. Oleks hea, kui saaks kaasa võtta ka binokli, et mõnda märgatud lindu lähemalt uurida.

Lindude määramisel on abiks <http://linnud.loodus.ee/> ning samuti võib kaasa võtta ka

„Linnuelu aabitsa“, (Kinks, 2011). **Olles vaatluse ära teinud võib mängida järgnevaid mängu**:

„Metsast ja selle asukatest“, (Juhanson, 2011):

„Kõik linnud lendavad“, lk 31.

„Kas tunned neid linde?“, lk 32.

Pargi rajal jalutades võib kevadel leida lilli nagu sinilill, ülane ja nurmenukk. Olles võrrelnud lilli ja leidnud igale lillele iseloomulikud tunnused, siis **saab mängida järgmisi mängu**:

„Metsast ja selle asukatest“, (Juhanson, 2011).

„Arva ära, mis lill see on?“, lk 50.

„Lillekauplus“, lk 51.

„Arva ära, milline lill?“, lk 51.

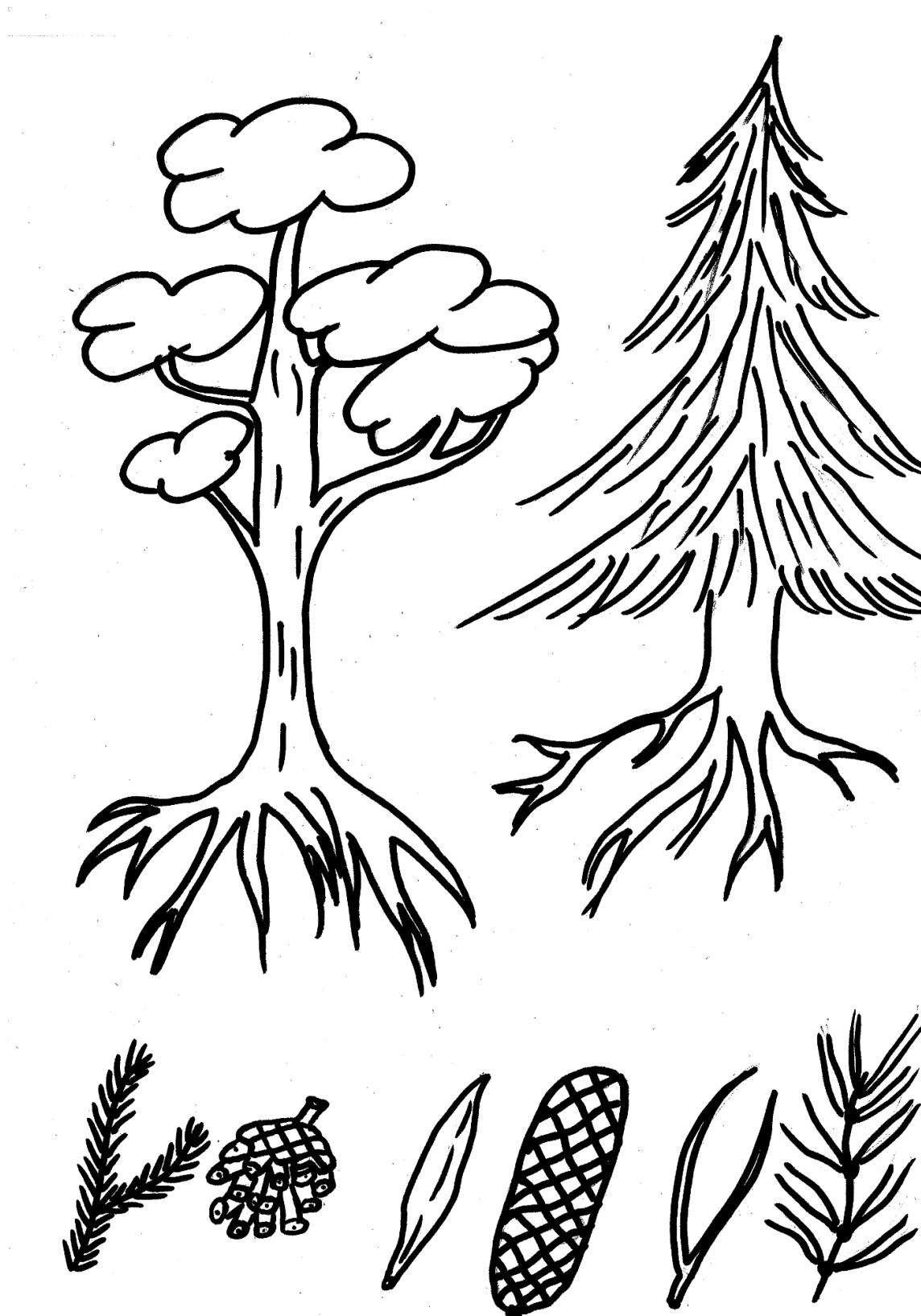
„Tunne lille lõhna järgi!“, lk 51.

Laps õpib järgnevad murdesõnad:

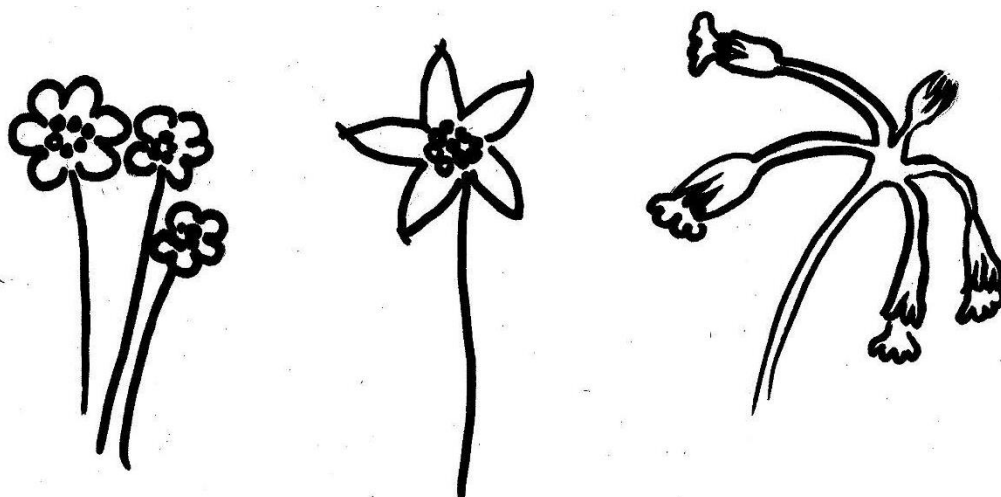
Kupats - piiritähis;

Pesäasõ - pesapaik.

Lisa 14. Tööleht 7. "Käbi ei kuku kännust kaugele," ütles lilleke.
MÄNNI JA KUUSE VÕRDLUS. TÕMBA OSAD JOONEGA ÕIGE PUU JUURDE.

LEIA IGALE LILLELE ÕIGE LEHT. SINILILL, ÜLANE JA NURMENUKK.

Lisa 15

Küsimustik ekspertidele

Tere!

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala 3. kursuse üliõpilane Kristiina Vijard. Oma bakalaureusetööd kirjutan teemal *Õpperada kui õppevahend Võrumaa lasteaia Siilike 6-7aastastele lastele murdes sõnadega*.

Palun Teie eksperthinnangut minu poolt koostatud õpetajate tööjuhenditele, vaatluspunktile ja töölehtedele.

Küsimustik on anonüümne ning Teie poolt esitatud andmeid kasutatakse vaid antud bakalaureuse töös, ning säilitatakse töö kaitsmiseni.

Kristiina Vijard.

1. Teie tööstaaž õpetajana

.....
.

2. Erialane haridus (tehke sobivasse kasti X):

€ kõrgharidus

€ lõpetamata kõrgharidus

€ kesk-eriharidus

€ keskharidus

3. Palun tutvuge minu poolt koostatud õpperajaga ning andke järgnevatele väidetele omapoolne hinnang märkides sobivasse lahtrisse rist (X).

Väited	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Õpperaja vaatluspunktide nimed on lapsesõbralikud.					
Õpperada annab võimaluse õppetegevusi huvitavaks ja vaheldusrikkamaks muuta.					
Õpperaja vaatluspunktide tegevused aitavad lastel erinevaid osaoskusi arendada.					

Vaatluspunktide tegevused on lõimitud.					
Õpperaja seotus Võru murrakuga aitab kaasa murdesõnade õppimisele lasteaias.					
Õpperada on lapsele turvaline.					

4. Palun hinnake minu poolt koostatud õpetajale tööjuhendeid märkides sobivasse lahtrisse rist (X).

Väited	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Õpetajate tööjuhendites välja toodud vaatluspunktide tegevused on kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga ja Siilikese lasteaia õppekavaga, lähtudes eelkõige kodukoha loodusest.					
Õpetajate tööjuhendid on arusaadavad.					
Õpetajate tööjuhendid aitavad õpetajat tegevuste ettevalmistamisel.					
Õpetajate tööjuhendites välja toodud vaatluspunktide tegevused on lapsesõbralikud ja mängulised.					
Õpetajate tööjuhendites on eesmärgid lapsest lähtuvad.					
Õpetajate tööjuhendid pakuvad võimalusi teemakohase kirjanduse leidmiseks.					
Õpetajate tööjuhendid on vajalikud.					

5. Palun märkige vaatluspunkti juurde rist (X), kus tegevused on sisuliselt arusaadavad

ning kirjutage mida tooksite esile. Millegi arusaamatuks jäämisel, kirjutage mida ja kuidas muudaksite (juhend õpetajale, võimalikud tegevused, mänud ja töölehed).

Vaatluspunkt	Mida tooksite esile?	Mida ja kuidas muudaksite?
Liiklus, Okkakõ opp liikumissaadusi		
Metsatukk, Okkakõ taht kah süvväq		
Prügikastid, prügükastiq um ineimistele		
Kanad, Okkakõsõl om kah sõpro		
Aed, Okkakõsõ meelüs elokotus		
Oja ja tiik, Okkakõ taht kah juvvaq		

Park, Okkakõsõ kāküs		

Tānan vastamise eest!

Lisaküsimuste korral saate ühendust võtta küsimustiku koostajaga:

Kristiina Vijard

Tel: 53316673

e-mail: kristiina.vijard@gmail.com

Lisa 16

Intervjuu küsimused lastele

1. Millise tegelaskuju õpperada see oli?
2. Kas te mäletate kuidas te sellele õpperajale läksite?
3. Kui te lugesite vaatlustahvleid, kas need olid abiks teile?
4. Kas te mäletate, mis tegime vaatluspunktides?

Lisaküsius:

Kas me mängisime ka midagi?

5. Millised nägiv välja vaatluspunktid?

Milline nägi välja esimene vaatluspunkt?

Milline nägi välja teine vaatluspunkt?

Milline nägi välja kolmandas vaatluspunktis?

6. Kes olid teie rühma õpetaja?
7. Mis teile kõige rohkem õpperajal meeldis?
8. Mis teile kõige vähem meeldis õpperajal?
9. Mida veel õpperajal käigust mäletate?